

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання
Кафедра теоретичної психології

**ЕГАЛІТАРНЕ СІМЕЙНО-РОЛЬОВЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСІБ
ЮНАЦЬКОГО ВІКУ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого рівня
2 курсу, заочної форми навчання
спеціальності «Психологія» 053
Юлія РОМАНЧУК

Науковий керівник
завідувач кафедри теоретичної
психології,
доктор психологічних наук,
професор
Зоряна КОВАЛЬЧУК

Рецензент
кандидат психологічних наук
Ольга ЗАВЕРУХА

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

_____ 2023 р., протокол № _____

завідувач кафедри теоретичної психології,
доктор психологічних наук, професор

_____ **Зоряна КОВАЛЬЧУК**

Львів 2024

АНОТАЦІЯ

Романчук Ю. Егалітарне сімейно-рольове позиціонування осіб юнацького віку.

У кваліфікаційній роботі авторка розкриває тему егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку. На основі наукової літератури виокремлюють фактори, що впливають на ставлення та готовність до шлюбу у молоді, а також етапи (фази) шлюбу, такі як: фаза закоханості, фаза реалізму, фаза стабільності, фаза кризи та фаза зростання. В роботі виявлена суть егалітаризму у контексті шлюбу та його вплив на сімейно-рольове позиціонування молоді. Також розкрито проблему гендерних стереотипів як фактору, що суперечить концепції «рівності». За результатами емпіричного дослідження встановлено, що юнаки більш сконцентровані на самореалізації та соціальному прояві, ніж дівчата, які зосереджені на собі та сім'ї. Підкреслюється часткова відповідність гендерним стереотипам. Однак егалітарна модель шлюбу для більшості учасників дослідження є прийнятною та розглядається як головна модель сімейних стосунків, 58% з опитаних. У заключній частині, авторка пропонує тренінг з метою, формування адекватного ставлення молоді до шлюбу та пізнання власних цінностей. щодо партнерських стосунків.

Ключова слова: відносини, партнери, юнаки егалітарне позиціонування, ,ролі. цінності, гендер, фактори.

ABSTRACT

Romanchuk Y. Egalitarian Family-Role Positioning of Young Individuals.

In the qualifying work, the author explores the theme of egalitarian family-role positioning of young individuals. Based on scientific literature, factors influencing attitudes and readiness for marriage in youth are identified, as well as stages of marriage such as: the infatuation phase, the phase of realism, the stability phase, the crisis phase, and the growth phase. The essence of egalitarianism in the context of marriage and its influence on the family-role positioning of youth is revealed in the work. The problem of gender stereotypes is also addressed as a factor contradicting the concept of "equality". According to the results of empirical research, it was found that young men are more focused on self-realization and social expression, while girls are more focused on themselves and their families. Partial conformity to gender stereotypes is emphasized. However, the egalitarian model of marriage is acceptable for the majority of the study participants and is considered the main model of family relationships by 58% of respondents. In the concluding part, the author proposes a training program aimed at forming an adequate attitude of youth towards marriage and understanding their own values regarding partnership relationships.

Key words: relationships, partners, young people, egalitarian positioning, roles, values, gender, factors.

Зміст

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОГО СІМЕЙНО-РОЛЬОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ.....	5
1.1. Дослідження поняття «шлюб» у психологічній літературі.....	5
1.2. Психологічні особливості осіб юнацького віку.....	17
1.3. Фактори та умови формування ставлення осіб юнацького віку до шлюбу.....	20
1.4. Вивчення феномену егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку.....	25
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОГО СІМЕЙНО-РОЛЬОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ.....	34
2.1. Методи та організація емпіричного дослідження.....	34
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	36
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ АДЕКВАТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ШЛЮБУ.....	46
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Особи юнацького віку у процесі свого розвитку проходять період переходу зі шкільного життя в доросле, що супроводжується значними змінами в їхньому психологічному стані та ставленні до життя. Одним з важливих аспектів життя молодих людей є ставлення до представників протилежної статі та створення сім'ї у майбутньому. Ставлення молоді до шлюбних відносин відображає їхні цінності, переконання та очікування від майбутнього.

Дослідження психологічних особливостей осіб юнацького віку щодо ставлення до шлюбу може допомогти визначити особливості їхніх цінностей та переконань, а також з'ясувати, які фактори впливають на їхні рішення щодо створення сім'ї та шлюбу. Розуміння цих факторів може допомогти юнакам у знаходженні своєї ідентичності та створенні здорових стосунків у майбутньому.

Крім того, дослідження ставлення до шлюбу осіб юнацького віку може мати практичне значення для психологів, які працюють з цією категорією населення. Розуміння особливостей цієї категорії населення та її ставлення до шлюбу може допомогти психологам у плануванні та реалізації ефективних програм підтримки та розвитку молодих пар та сімей.

Дослідженню особливостей ставлення осіб юнацького віку до шлюбу присвячено роботи таких науковців, як: І. Бондар, М. Дідух, І. Головенська, М. Калініченко, Д. Купрієнко, О. Маковеєва, А. Малярчук, М. Приходько та ін.

Дослідження психологічних особливостей юнаків щодо ставлення до шлюбу може мати важливе значення для багатьох аспектів, наприклад:

Сімейна психологія: дослідження можуть допомогти у покращенні розуміння того, як юнаки сприймають шлюб та які фактори впливають на їхні вибори у стосунках. Це може бути корисно для сімейних консультантів, щоб надавати ефективну допомогу молодим парам та родинам.

Освітні програми: результати досліджень можуть бути корисними для університетів та коледжів у формуванні планів навчання з питань стосунків та шлюбу, а також у визначенні тем для лекцій та семінарів для юнаків.

Соціальна політика: знання про ставлення юнаків до шлюбу може бути корисним для соціальних політик, що стосуються підтримки молодих сімей, податкових винятків та інших програм підтримки шлюбу.

Медіа: результати досліджень можуть бути корисними для розуміння того, як медіа впливають на ставлення осіб юнацького віку до шлюбу та стосунків, що може сприяти більш об'єктивному та збалансованому поданню інформації про ці питання.

Таким чином, дослідження психологічних особливостей осіб юнацького віку щодо ставлення до шлюбу є актуальним і має практичне значення для різних сфер життя та діяльності.

Останнім часом можна спостерігати феномен егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб цієї вікової групи, що може бути пов'язаним з різними соціокультурними та економічними чинниками. Егалітарне сімейно-рольове позиціонування визначається як тенденція до рівності у розподілі ролей та відповідальності між членами родини, зокрема, між дітьми й батьками, або між партнерами у подружжі. Цей феномен може бути наслідком змін у соціокультурному середовищі, таких як зростання жіночої працездатності, підвищення рівня освіти, розширення прав жінок, зміна стереотипів щодо ролі гендерів у сім'ї та суспільстві.

Крім того, економічні фактори, такі як збільшення витрат на дитину та зростання вимог до її освіти та розвитку, можуть також сприяти егалітарному позиціонуванню у сім'ї. Цей підхід може відображати бажання батьків забезпечити дітям рівні можливості та підтримку у досягненні їхніх цілей і потреб.

Отже, феномен егалітарного сімейно-рольового позиціонування відображає складну динаміку сучасного суспільства та сімейних відносин, де

рівність, взаємодопомога та підтримка стають ключовими цінностями у вихованні та формуванні індивідуальності молодого покоління.

Метою дослідження є визначення особливостей ставлення до шлюбу осіб юнацького віку та дослідження феномену егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб цієї вікової групи.

Об'єкт дослідження – шлюб як соціально-психологічний феномен.

Предмет дослідження – особливості ставлення до шлюбу та егалітарне сімейно-рольове позиціонування осіб юнацького віку.

Завдання дослідження:

1. Систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження.
2. Провести емпіричне дослідження умов та особливостей формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку.
3. Розробка практичних рекомендацій щодо формування у осіб юнацького віку адекватного ставлення до шлюбу.

Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні та систематизації теоретичного матеріалу з досліджуваної теми, можливості використання підготовленого теоретичного матеріалу у якості бази для проведення досліджуваної роботи з питань умов та особливостей формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку

Практичне значення роботи одержаних результатів дослідження полягає у цінності отриманих практичних результатів аналізу, які можуть бути використані у роботі з особами юнацького віку щодо формування у них адекватного ставлення до шлюбу.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, узагальнення та систематизація теоретичного матеріалу вітчизняних та зарубіжних наукових джерел за досліджуваною темою, емпіричні: метод тестування, метод опитування за наступними методиками: методика М.Рокича „Ціннісні орієнтації”; методика незакінчених речень щодо діагностики міжособистісних відносин в юнацькому віці; тест-картка оцінки готовності до сімейного життя

Юнда І.Ф; авторський опитувальник «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб»; авторський опитувальник «Розподіл ролей у родині».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОГО СІМЕЙНО-РОЛЬОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

1.1. Дослідження поняття «шлюб» у психологічній літературі

Шлюб є соціально-психологічним феноменом, оскільки він включає в себе як соціальні, так і психологічні аспекти. З одного боку, шлюб є формою соціального узгодження, в якій дві людини визнають один одного партнерами в житті та приймають на себе відповідальність за спільне майбутнє. З іншого боку, шлюб має велике значення для психологічного благополуччя людини, оскільки створює можливості для задоволення потреб у прив'язності, принциповій підтримці, інтимності та співчутті [8].

Крім того, шлюб може впливати на психологічні процеси та стан осіб, які перебувають в ньому. З одного боку, позитивні взаємовідносини в шлюбі можуть викликати емоційне задоволення, збільшувати самооцінку та підвищувати загальний рівень щастя. З іншого боку, конфлікти та проблеми в шлюбі можуть викликати негативні емоції, знижувати самооцінку та призводити до погіршення психічного стану.

У психології багато науковців досліджували поняття шлюбу. Ось декілька відомих імен:

Джон Готтман (John Gottman): американський психолог, який провів багато досліджень у галузі міжособистісних відносин, включаючи шлюб. Він розробив теорію про сімейні взаємини, в якій використовує поняття "четвірка конячок" для опису здорових відносин і прогнозування ризиків розпаду шлюбу. За Джоном Готтманом, шлюб є складною системою взаємодій між партнерами, яка включає емоційну зв'язаність, комунікацію, взаємопідтримку та розвиток спільних цінностей. Він розглядає шлюб як "дружнє перетинання" (метафора, що описує здорові взаємини), де партнери співпрацюють, розвивають спільну пристрасть і піклуються один про одного [67].

Готтман використовує поняття "четвірка конячок" для опису здорових відносин. Ця концепція включає чотири ключові аспекти: дружня взаємодія, співробітництво, позитивна комунікація та спільні цінності. Він вважає, що розуміння та розвиток цих аспектів допомагають побудувати міцний та задовільний шлюб.

Готтман також вивчав ознаки ризику розпаду шлюбу, зосереджуючись на негативних взаємодіях, конфліктах і не співробітництві між партнерами. Він розробив інструменти, такі як "Лабораторія шлюбу" та "Виданість четвірки конячок", для дослідження та прогнозування майбутнього розвитку шлюбних відносин.

Загалом, Готтман прагне покращити якість шлюбу та стабільність взаємин, надаючи пара механізми та інструменти для збереження любові, розуміння та згоди між партнерами [67].

Ерік Берн (Eric Berne): Американський психіатр та психоаналітик, автор концепції трансакційного аналізу. Він досліджував поняття "життєвої позиції" і використовував його для аналізу взаємин у шлюбі та інших міжособистісних відносинах. В теорії Еріка Берна, поняття шлюбу включається в рамки його концепції трансакційного аналізу. Берн досліджував взаємодії між людьми, зокрема в міжособистісних відносинах, включаючи шлюб [63].

За Берном, шлюб є однією з форм соціально-психологічних трансакцій, яка відбувається між партнерами. Він розглядає трансакцію як обмін повідомленнями, діями та емоціями між людьми. У шлюбі трансакції відбуваються на різних рівнях, таких як рівень контенту (змісту) і рівень процесу (способу взаємодії).

Берн описує поняття "життєвої позиції", яке впливає на взаємодію між партнерами в шлюбі. Він вважає, що люди приймають певну позицію відносно себе, інших людей і світу навколо. В шлюбі ця позиція може виявлятися через різні ролі, які партнери грають один з одним. Наприклад, один партнер може взяти на себе роль "батька", а інший - "дитини". Ці ролі можуть впливати на спосіб спілкування, поведінку і взаємодію в шлюбі [63].

Також Берна визначає концепцію "скриптів", які можуть бути присутніми в шлюбі. Скрипти - це набір передбачуваних ролей, дій і сценаріїв, які люди відтворюють у своєму житті. В шлюбі скрипти можуть включати роль "жертви" і роль "рятівника" або інші типи ролей, які впливають на динаміку і взаємодію партнерів.

Таким чином, поняття шлюбу в теорії Еріка Берна включається в рамки його концепції транзакційного аналізу. Він розглядає шлюб як форму соціально-психологічної транзакції, де взаємодія між партнерами відбувається через обмін повідомленнями, діями і емоціями. Поняття "життєвої позиції" і "скриптів" також використовується для розуміння динаміки і ролей, які впливають на шлюб.

Джон Боулбі (John Bowlby): англійський психіатр та психоаналітик, відомий своїми дослідженнями у галузі прикріпленості та дитячого розвитку. Він розглядав шлюб як одну з форм прикріпленості та досліджував вплив раннього дитинства на міжособистісні відносини у подружжі.

Визначення шлюбу за Джоном Боулбі пов'язане з його теорією прикріпленості. Боулбі досліджував ранні взаємодії між дитиною та її батьками, зокрема роль прикріпленості в формуванні емоційних зв'язків.

За Боулбі, шлюб можна розглядати як форму прикріпленості між двома дорослими особами. Прикріпленість відноситься до інстинктивної потреби людини бути близькою до іншої людини, встановлюючи емоційний зв'язок з нею та відчуваючи безпеку та підтримку в цьому зв'язку [64].

У шлюбі, згідно з теорією Боулбі, прикріпленість проявляється через емоційну залежність партнерів один від одного, бажання бути разом, доглядати один за одним та ділитися життєвим досвідом. Шлюб створює можливість для спільного розвитку та підтримки один одного в усіх аспектах життя.

Важливим аспектом теорії прикріпленості Боулбі є ідея про те, що якість прикріпленості в дитинстві може впливати на якість прикріпленості в дорослому житті, включаючи взаємини в шлюбі. Люди можуть проявляти різні

стилі прикріпленості, такі як безпековий, уникаючий або амбівалентний, що впливають на їх поведінку та сприйняття в шлюбі [64].

Отже, шлюб є складним соціально-психологічним феноменом, який має велике значення як для соціальної, так і для психологічної сфер життя людини [10].

Поняття шлюбу в психологічній літературі вивчається з багатьох різних точок зору. Основні підходи до дослідження поняття шлюбу включають дослідження динаміки взаємин між подружжями, розвитку особистості в контексті шлюбу, психологічних аспектів формування та розвитку сімейних відносин, а також факторів, що впливають на стійкість шлюбу.

Один з головних аспектів, що вивчається в психологічній літературі, - це роль взаємодії між чоловіком та жінкою в шлюбі. Психологи досліджують, як взаємодія в шлюбі може впливати на психічний стан та самопочуття подружжя, а також на їхню емоційну та психологічну збалансованість [1].

Крім того, психологічна література вивчає, як шлюб може впливати на розвиток та зміну особистості. Дослідження показують, що шлюб може відігравати важливу роль у формуванні та зміні особистісних якостей, таких як самоповага, відповідальність та здатність до співпраці.

Психологи також вивчають різні аспекти сімейного життя, включаючи динаміку взаємин між батьками та дітьми, взаємовідносини між подружжями та взаємодію зі свекрами та свекрухами. Ці дослідження дають можливість краще зрозуміти фактори, які сприяють стабільності та збалансованості в сімейному житті, а також фактори, які можуть призводити до розладу в сімейних відносинах.

Зокрема, в психологічній літературі досліджуються фактори, які впливають на стійкість шлюбу та можуть призводити до розладу в відносинах між подружжям. Серед таких факторів можуть бути різноманітні конфлікти, незгода щодо виховання дітей, різниця у цінностях та поглядах, фінансові труднощі, розходження у відносинах, та інші [3].

Крім того, важливим фактором стійкості шлюбу є якість комунікації між подружжям. Добре розвинута комунікація дозволяє вирішувати конфлікти та розуміти один одного, що є важливим для збереження стабільних відносин. Також на стійкість шлюбу можуть впливати індивідуальні риси особистості, такі як емоційна стабільність, взаєморозуміння, взаємоповага та толерантність [6].

Отже, стійкість шлюбу та ставлення до нього залежать від багатьох факторів, включаючи культурні, соціальні, економічні, психологічні та індивідуальні фактори. Важливо враховувати всі ці фактори при формуванні ставлення до шлюбу та під час збереження стійких відносин між подружжям.

Зазначені культурні та соціальні фактори можуть значно впливати на ставлення до шлюбу та розлучення. Наприклад, в деяких культурах шлюб є священним обов'язком та надзвичайно важливою соціальною інституцією, в той час як у інших культурах шлюб може бути більш індивідуалістичним та менш ціннісним. Крім того, соціально-економічні умови, такі як рівень доходів та ступінь розвиненості соціальної підтримки сім'ї, також можуть впливати на ставлення до шлюбу та розлучення.

В цілому, ставлення особистості до шлюбу може бути дуже різноманітним та залежати від багатьох факторів, таких як особистісні якості людини, культурні та соціальні умови, досвід минулих відносин, а також ставлення до взаємин між статями. Дослідження в цій області важливі для розуміння та підтримки здорових та стійких відносин у шлюбі.

Індивідуальна психотерапія може бути корисною для одного з партнерів, який має проблеми зі своєю психічною станом, що може впливати на взаємини в подружжі. Піар-терапія, або терапія парного спілкування, спрямована на поліпшення комунікації між партнерами та розвиток навичок конструктивного спілкування [13].

Партнерська терапія, в свою чергу, передбачає спільні заняття психотерапії для обох партнерів з метою вирішення конфліктів та поліпшення

взаємин. Цей метод може бути особливо корисним у випадку, коли конфлікти виникають через неузгодженість поглядів та цінностей між партнерами.

Для покращення взаємин між партнерами також можуть застосовуватися тренінги з розвитку навичок міжособистісного спілкування, навичок емоційного регулювання та інші підходи. Важливим є також розуміння та прийняття кожним партнером своїх емоцій та потреб, що допомагає зменшити конфлікти та покращити взаємини в подружжі [3].

У психологічній літературі також досліджуються різні методи та підходи до психотерапії для подружжя, які допомагають вирішувати конфлікти та покращувати взаємини між партнерами. Ці методи можуть включати індивідуальну психотерапію, піар-терапію, партнерську терапію та інші.

Загалом, поняття шлюбу в психологічній літературі є досить розгалуженим та має багато аспектів для дослідження. Вивчення цих аспектів може допомогти краще зрозуміти взаємодію між подружжям, їхні відносини та фактори, які впливають на їхню стійкість та збалансованість.

Крім того, поняття шлюбу досліджується не лише в контексті психології взаємовідносин між партнерами, а й в ширшому соціальному та культурному контексті. Наприклад, досліджується взаємозв'язок між шлюбом та економічними чинниками, політичними та правовими структурами, культурними традиціями та іншими аспектами.

У психологічній літературі також звертають увагу на різницю між традиційним та сучасним розумінням шлюбу. Якщо у традиційному розумінні шлюбу головною метою є розмноження та збереження роду, то сучасне розуміння шлюбу набагато ширше і базується на взаємній любові, підтримці, довірі та спільному житті [24].

Науковцями досліджуються різні аспекти шлюбу, такі як шлюбні ролі, комунікація між партнерами, сексуальність та інтимність, конфлікти та способи їх вирішення, рівень задоволеності від взаємин та інші. Також вивчається вплив шлюбу на здоров'я та благополуччя партнерів та їхніх дітей.

Наприклад, дослідження показали, що міцний та здоровий шлюб може позитивно впливати на психічне та фізичне здоров'я людей, а також на їхнє загальне благополуччя [3].

Отже, поняття шлюбу досліджується в психологічній літературі з різних аспектів та має велике значення для розуміння взаємодії між партнерами та для розвитку відносин в шлюбі. Дослідження поняття шлюбу дає можливість краще зрозуміти причини конфліктів та труднощів у шлюбних взаєминах, а також знайти способи їх вирішення.

Один з головних аспектів дослідження поняття шлюбу - це вивчення того, як люди розвивають та підтримують стосунки в шлюбі. Наприклад, дослідження показали, що емоційна підтримка та допомога важлива для збереження стосунків, а також що партнери, які вислуховують та підтримують один одного, мають міцніші та здоровіші стосунки.

Дослідження науковців показали, що відносини в шлюбі можуть бути різними в залежності від культурних, соціальних та інших факторів. Наприклад, в багатьох культурах шлюб сприймається як соціальний договір, який забезпечує економічну та соціальну стабільність. У таких культурах шлюб може бути організований батьками та іншими членами родини, і партнери можуть не мати великого впливу на вибір свого партнера. У сучасному західному світі, натомість, шлюб сприймається як партнерський союз, заснований на взаємній любові, рівності та взаємній повазі [13].

Отже, дослідження поняття шлюбу в психологічній літературі є дуже важливим для розуміння взаємодії між партнерами в шлюбі та розвитку здорових та міцних стосунків. Вивчення поняття шлюбу з різних аспектів може допомогти людям краще зрозуміти, як будувати та підтримувати свої стосунки, які відповідають їхнім потребам та цінностям. Воно допомагає виявити фактори, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення. Наприклад, одним з таких факторів є недостатня комунікація між партнерами. Дослідження показали, що більшість конфліктів в шлюбі виникають через непорозуміння та недостатню комунікацію між партнерами. Також було

виявлено, що низький рівень задоволеності відносинами може призвести до розриву відносин, а також що незадоволеність сексуальним життям може бути фактором, який сприяє розриву відносин [8].

Крім того, дослідження поняття шлюбу включає в себе вивчення етапів розвитку стосунків в шлюбі.

Стосунки в шлюбі проходять кілька етапів розвитку, кожен з яких характеризується певними особливостями та завданнями. Нижче наведені загальноприйняті етапи розвитку стосунків в шлюбі:

Фаза захоплення або закоханості - цей етап характеризується великою емоційною напругою, ентузіазмом, сильною прив'язаністю один до одного та пошуком підтримки від партнера. На цьому етапі партнери зазвичай прагнуть відображати свої найкращі сторони та демонструвати свою привабливість для один одного [6].

Фаза реалізму - на цьому етапі партнери зазвичай зменшують свою ідеалізацію один одного та починають оцінювати реальні можливості своєї пари та реальні перспективи їхнього майбутнього разом. Цей етап може бути пов'язаний з різними викликами, такими як невирішені конфлікти або проблеми взаємодії в сім'ї.

Фаза стабільності - на цьому етапі стосунки в сім'ї встановлюються та стають більш стабільними. Партнери зазвичай більш узгоджені між собою та розвивають більш глибоку співпрацю. Разом з тим, на цьому етапі можуть з'являтися рутинність та звичайна повсякденність, що може вимагати зусиль для збереження взаємного інтересу [6].

Фаза зростання - на цьому етапі стосунки в сім'ї можуть зростати та розвиватися, дозволяючи партнерам вчитися один від одного, розвиватися як індивіди та підтримувати здорове баланс між індивідуальністю та колективністю. Цей етап може включати в себе нові проекти, розвиток здібностей, знайомство з новими людьми та збагачення спільних інтересів.

Фаза кризи - на цьому етапі стосунки можуть зіткнутися зі складнощами, що вимагає від партнерів зосередженості та зусиль для подолання проблем.

Криза може бути пов'язана з різними факторами, такими як фінансові складнощі, проблеми зі здоров'ям, конфлікти між партнерами, або зміни в сімейному житті, такі як народження дітей [6].

Фаза зрілості - на цьому етапі стосунки в сім'ї можуть стати більш спокійними та збалансованими. Партнери можуть використовувати набуті досвід та знання, щоб побудувати більш глибокі та міцні стосунки. На цьому етапі можуть з'являтися нові проекти та спільні інтереси, що допомагає зберегти взаємний інтерес та розвиток взаєморозуміння [6].

Кожен етап розвитку стосунків в сім'ї може бути важливим та вимагати зусиль від партнерів для підтримки та збереження стабільності відносин. Кожен етап має свої виклики та труднощі, тому важливо мати розуміння того, що відбувається на кожному етапі та які навички та стратегії можуть допомогти партнерам подолати ці виклики.

Для підтримки балансу та збереження гармонії у сімейному житті важливо визнавати особливості кожного етапу та працювати разом для досягнення спільної мети - збереження та зміцнення взаємних стосунків в шлюбі.

Наукові дослідження поняття шлюбу проводились українськими науковцями у різних галузях психології, включаючи клінічну, соціальну, розвиткову та психологію сім'ї. Ось декілька прикладів таких досліджень:

Дослідження психологічного благополуччя партнерів в шлюбі та його взаємозв'язок зі стилем спілкування в парі проводили Ірина Саннікова та Олена Іщенко. Результати показали, що взаємодія між партнерами в шлюбі та їх стиль спілкування може впливати на психологічне благополуччя кожного з них [23].

Дослідниці встановили, що взаємодія, побудована на взаємному повазі та розумінні, сприяє збереженню психологічного благополуччя партнерів. Натомість, стилі спілкування, що характеризуються домінуванням, агресивністю та критикою, можуть викликати конфлікти та погіршення психологічного стану партнерів.

Вчені зазначають, що стиль спілкування в парі може бути пов'язаний зі стилем виховання, який партнери отримували у дитинстві від своїх батьків. Якщо стиль виховання був авторитарним, тобто характеризувався контролем та насильством, то це може призводити до формування агресивного стилю спілкування в дорослому житті.

Отже, дослідження показали взаємозв'язок між стилем спілкування в парі та психологічним благополуччям партнерів в шлюбі. Для забезпечення здорових та гармонійних стосунків у парі важливо працювати над взаємним розумінням, повагою та побудовою конструктивної взаємодії.

Дослідження ролі емоційної інтелігентності в шлюбі проводив Олександр Головач. Результати дослідження свідчили про те, що емоційна інтелігентність може бути корисною для партнерів в шлюбі, допомагаючи їм знижувати рівень конфліктів та підвищувати якість взаємин [5].

Дослідження Олександра Головача довело, що розуміння та керування власними емоціями, а також емпатія та вміння розуміти емоції партнера можуть бути важливими факторами успішної взаємодії в парі. У дослідженні було використано методика оцінки рівня емоційної інтелігентності у партнерів та методики для вимірювання якості взаємин та рівня конфліктів у парі.

Результати дослідження показали, що партнери з вищим рівнем емоційної інтелігентності мали менше конфліктів та були більш задоволені своїми взаєминами. Також було виявлено, що партнери, які вміли розуміти та контролювати свої емоції, були менш схильні до негативних емоцій, таких як гнів, образа та роздратування, і це допомагало їм уникати конфліктів.

Отже, дослідження показало, що емоційна інтелігентність може бути корисною для партнерів в шлюбі, допомагаючи їм знижувати рівень конфліктів та підвищувати якість взаємин. Для того, щоб зберігати гармонійні стосунки у парі, важливо вчитися розуміти та керувати своїми емоціями, а також вміти співпереживати та розуміти емоції свого партнера [5].

Дослідження факторів, що впливають на ставлення до шлюбу та розлучення, проводила Наталія Кузьменко (2014). Результати показали, що фактори, такі як релігійні переконання, культурні особливості та особистість, можуть впливати на ставлення до шлюбу та розлучення [7].

Також у ході проведення дослідження, Кузьменко Н. було встановлено, що соціально-економічний статус сім'ї, статус партнерів та їх освіта також можуть впливати на рішення про шлюб та розлучення. Наприклад, вищий статус і вища освіта можуть збільшувати ймовірність одруження та зменшувати ймовірність розлучення. Крім того, виявлено, що ставлення до шлюбу може змінюватись залежно від покоління, адже сучасні молоді люди мають інші погляди на шлюб та сімейне життя порівняно зі своїми батьками та дідусями.

Дослідження факторів, що впливають на задоволеність шлюбом, проводила Ірина Жуковська (2015). Результати дослідження свідчили про те, що фактори, такі як здоров'я, економічний статус та релігійні переконання, можуть впливати на задоволеність шлюбом [4].

Дослідження взаємозв'язку між культурою та сімейним життям проводила Ірина Конопля (2017). Результати дослідження свідчили про те, що культурні різниці можуть впливати на сприйняття та відносини в парі, а також на виховання дітей в сім'ї [13].

Додатково можна відзначити, що результати досліджень також свідчать про важливість взаєморозуміння, довіри, емоційної підтримки та задоволення сексуальним життям для стабільності та задоволеності шлюбу. Крім того, взаємні інтереси та спільні цілі також можуть відігравати важливу роль у задоволенні шлюбом.

Ще одним дослідженням, присвяченим шлюбу, є робота Ірини Малишко, де авторка вивчала взаємозв'язок особистісних рис та стосунків в шлюбі. Зокрема, було виявлено, що впевненість у собі, позитивне сприйняття власної особистості та емоційна стійкість корелюють з вищим рівнем задоволеності стосунками в шлюбі [21].

Крім того, Тетяна Сапега проводила дослідження впливу психологічного насильства на стосунки в шлюбі. Результати показали, що психологічне насильство може мати значний негативний вплив на психічне здоров'я партнерів та якість стосунків в шлюбі [26].

Загалом, дослідження поняття шлюбу у психологічній літературі зосереджені на різних аспектах взаємодії між партнерами, зокрема, на етапах розвитку стосунків, психологічному благополуччі, стилі спілкування, емоційній інтелігентності, особистісних рисах та впливу різних факторів, включаючи психологічне насильство.

Ці дослідження та інші внесли вагомий вклад у розуміння поняття шлюбу в контексті психології та сімейних відносин. Вони допомагають розуміти, які фактори впливають на створення й збереження сім'ї, які елементи сприяють збалансованому та щасливому сімейному життю, а також як різні аспекти життя партнерів взаємодіють між собою.

Отже, дослідження поняття шлюбу є важливим для психологічного розвитку та підтримки стосунків в шлюбі. Вивчення цього поняття допомагає людям краще зрозуміти та підтримувати свої відносини, а також розуміти фактори, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення. Крім того, вивчення особливостей шлюбного союзу може допомогти психологам та консультантам у праці з парами, які знаходяться в труднощах у своїх відносинах. Наприклад, психологи можуть використовувати знання про етапи розвитку стосунків в шлюбі для допомоги парам, які знаходяться на різних етапах, розуміти та підтримувати свої відносини.

Узагалі, психологічна література досліджує шлюб як складний соціальний інститут, який має значний вплив на психологічне благополуччя людей. Ці дослідження допомагають розуміти, як взаємодіють індивідуальні та соціальні чинники у формуванні та підтримці стосунків в шлюбі. Вивчення цього поняття сприяє кращому розумінню взаємодії між партнерами, їхніх потреб та цінностей, а також факторів, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення.

1.2. Психологічні особливості осіб юнацького віку

Особливості юнацького віку пов'язані з періодом життя, коли людина знаходиться на етапі визначення своєї особистості та здобуття освіти для майбутньої кар'єри. Серед психологічних особливостей можна виділити наступні:

Незалежність і самостійність. У юнацькому віці людина намагається проявити свою незалежність та самостійність, що може відобразитися у відносинах з батьками та іншими дорослими.

Потреба у самореалізації. Юнаки часто відчують потребу у саморозвитку та самовдосконаленні, що виявляється у виборі професії, розвитку хобі та інших занять.

Потреба у соціальній приналежності. Юнаки часто намагаються знайти своє місце у соціальній групі, яка може бути представлена студентською спільнотою, групою товаришів, спортивною командою тощо.

Емоційна нестійкість. У юнацькому віці людина може переживати емоційні збурення та коливання, пов'язані зі змінами у житті, стосунками з близькими та іншими факторами.

Потреба у самоствердженні. Особи юнацького віку можуть відчувати потребу у самоствердженні, яке проявляється у бажанні висловлювати власні думки, виявляти свою незалежність та самостійність.

Потреба у пізнанні. Юнаки намагаються засвоїти якомога більше знань та отримати відповідну освіту для майбутньої кар'єри.

Ці особливості можуть впливати на поведінку та психологічний розвиток юнаків [30].

Деякі з особливостей осіб юнацького віку можуть також включати:

Пошук свого місця у світі і зміна самоідентифікації: У юнаків часто спостерігається пошук власної ідентичності, розуміння своїх цінностей, переконань і місця у світі.

Постійна зміна життєвих обставин: багато юнаків переходять зі старшої школи до університету, що може бути значним життєвим змінним. Вони можуть переїжджати до іншого міста або країни, жити в гуртожитку або взяти кредит на оплату навчання.

Зміни в соціальному середовищі: юнаки часто змінюють свої соціальні контакти, починаючи новий етап у своєму житті. Вони можуть змінювати свої друзі, знайомства та соціальні групи.

Стрес: Юнацтво може бути періодом значного стресу, пов'язаного з навчанням, соціальними змінами та іншими викликами, з якими вони можуть зіткнутися [28].

Зміни в стилі життя: багато юнаків змінюють свій стиль життя, так як вони вперше самі вирішують, що ї їсти, як займатися фізичною активністю, спати та зустрічатися з друзями.

Ці особливості можуть впливати на психологічний стан та благополуччя юнаків. Для кожної особи важливо розуміти свої потреби та займатися самопізнанням, щоб краще впоратися з викликами, що виникають у житті.

Одним із важливих аспектів психологічних особливостей юнаків є формування самоідентифікації. Самоідентифікація - це процес формування власної ідентичності, свідомого розуміння себе як індивідуума з унікальними особистісними рисами. В юнацькому віці процес самоідентифікації може бути складним через різноманітні фактори, такі як пошук свого місця у соціумі, становлення власної ідентичності, пошук своїх життєвих цінностей і зміна соціального середовища [20].

Ще однією важливою особливістю юнаків є їх потреба в самореалізації. Самореалізація - це процес досягнення максимального потенціалу своїх здібностей та можливостей. У юнацькому віці особливо важливо допомогти молодим людям знайти свій шлях у житті, розкрити свої здібності і потенціал.

Також у юнацькому віці можуть бути помітні ризики виникнення психічних розладів, таких як депресія, тривожність, панічні атаки, порушення

їжі та сну, внаслідок стресу, що виникає через вимоги, які пред'являються до юнаків, незрозуміння і невпевненість у власних силах.

Також варто зазначити, що в юнацькому віці можуть виникати питання стосовно відносин з протилежною статтю, взаєморозуміння з батьками та оточуючими, вибору професії та життєвих цінностей. Ці питання можуть впливати на самопочуття та психічний стан юнаків [20].

Крім того, юнаки можуть бути схильні до експериментування зі своїм життям та ставленнями, а також до залучення до різних форм соціальної активності, таких як студентські організації, спортивні команди, громадські організації та інші.

Також важливим фактором для юнаків є формування своєї особистості та ідентичності. У цьому віці люди зазвичай прагнуть знайти своє місце у світі та зрозуміти, хто вони є, які їхні цінності та переконання. Формування особистості та ідентичності є важливим етапом в житті. У цьому віці вони активно вивчають світ та збагачують свій світогляд. Студентське середовище також може стимулювати самовизначення та самовираження, а також допомагати у формуванні стійких міжособистісних зв'язків та соціальних ролей. Однак, також можуть виникати складнощі та конфлікти, які можуть стати перешкодою для формування позитивної ідентичності. Тому, важливо, щоб юнаки мали підтримку у формі психологічної та соціальної підтримки від різних спільнот та від університетської громади загалом.

Для юнаків також характерно формування соціальної компетентності, яка включає у себе здатність до взаємодії з іншими людьми, емпатію, адекватну самооцінку та уміння вести переговори та вирішувати конфлікти [27].

Крім того, юнаки зазвичай переживають значний рівень стресу, пов'язаного з навчанням, змінами у житті та взаєминами з іншими людьми. Це може впливати на їхнє психологічне благополуччя та спричиняти появу різних психічних проблем, таких як депресія, тривожність, втома та інші.

Крім того, юнаки також можуть бути схильні до ризикованої поведінки, такої як вживання алкоголю, наркотиків, небезпечних видів спорту тощо. Це пов'язано зі збільшенням свободи та самостійності, яку отримують юнаки під час навчання в університеті, а також зі стресом та необхідністю зняти напругу та розважитися.

Важливо пам'ятати, що психологічні особливості юнаків можуть бути різними, залежно від їхньої особистості, життєвого досвіду та контексту, у якому вони знаходяться. Тому важливо враховувати індивідуальні особливості кожного юнака та використовувати індивідуальний підхід у роботі з ними.

Отже, юнацький вік є періодом значних змін та розвитку у психологічному та соціальному аспектах, що може впливати на різні аспекти життя, включаючи стосунки, навчання та кар'єру.

1.3. Фактори та умови формування ставлення осіб юнацького віку до шлюбу

Ставлення осіб юнацького віку до шлюбу залежить від багатьох факторів та умов, таких як:

Культурні та соціальні стереотипи. Суспільні стереотипи та уявлення про шлюб та родину можуть впливати на ставлення юнаків до шлюбу.

Освіта та соціальний статус. Юнаки з різних соціальних та освітніх середовищ можуть мати різні уявлення про шлюб та родину. Наприклад, юнаки з вищою освітою та високим соціальним статусом можуть бути більш свідомими та розсудливими у виборі партнера та прийнятті рішень про шлюб [9].

Досвід відносин. Також важливим фактором формування ставлення до шлюбу може бути досвід особистих відносин та взаємодії зі партнером. У юнацькому віці люди часто досліджують свою сексуальність та взаємодію з партнерами, що може впливати на їхнє ставлення до шлюбу та відносин в парі.

Якщо юнак має позитивний досвід відносин з партнером, то він може бути більш схильним до укладення шлюбу з партнером [27].

Релігійні переконання. Релігійні переконання можуть бути важливим фактором у формуванні ставлення до шлюбу. Деякі релігії підтримують традиційну сім'ю та шлюб між чоловіком та жінкою, тоді як інші дозволяють або навіть підтримують альтернативні форми сімейного життя.

Культурні зміни. Ставлення до шлюбу може змінюватися внаслідок культурних змін. Наприклад, у деяких країнах шлюб між партнерами з різною расовою або етнічною приналежністю може бути менш прийнятним, тоді як у інших на цей факт не звертається значна увага [27].

Окремим фактором формування ставлення осіб юнацького віку до шлюбу можуть бути різні суспільно-культурні чинники, такі як традиції, звичаї, релігійні переконання та культурний контекст. Наприклад, у деяких культурах шлюб може розглядатись як обов'язкова соціальна норма, тоді як в інших культурах може бути більше акценту на індивідуальному виборі та свободі.

Крім того, на ставлення юнаків до шлюбу може бути суттєво вплинути досвід взаємин з рідними та близькими людьми, а також ставленням до шлюбу у соціальному оточенні. Наприклад, якщо батьки або інші близькі родичі мають стабільні та задовільні шлюбні взаємини, то юнаки можуть мати більш позитивне ставлення до шлюбу та відносин в парі.

Крім того, умови формування ставлення до шлюбу можуть змінюватись у залежності від соціально-економічного та політичного контексту в країні. Наприклад, в умовах економічної нестабільності та високої безробітності молоді люди можуть відкладати шлюб на пізніший час або зовсім не розглядати його як пріоритет.

Дослідження з питання ставлення юнаків до шлюбу проводили різні науковці з психології, соціології та інших галузей науки. Ось декілька прикладів досліджень:

У дослідженні, проведеному Д. Купрієнко на тему "Соціально-психологічні особливості ставлення студентської молоді до шлюбу", було виявлено, що юнаки, які перебувають у відносинах з протилежною статтю, мають більш консервативні погляди на шлюб та сімейне життя. Вони більш релігійно налаштовані та більш схильні до шлюбу порівняно з юнаками, які не перебувають у відносинах або перебувають у відносинах з своєю статтю [45].

Це може бути пов'язано з тим, що юнаки, які перебувають у відносинах з протилежною статтю, можуть мати більш традиційні уявлення про роль чоловіка та жінки у сім'ї, а також про стандарти поведінки, які повинні дотримуватися в подружньому житті. Вони можуть також мати більш високі очікування від шлюбу та сімейного життя та більш сильну мотивацію до його збереження та підтримки.

Дослідження, проведене А. Малярчук, виявило, що більшість юнаків вважають шлюб важливим етапом в житті та вірять у його тривалість. Проте менше половини з них вважають, що шлюб є єдиним можливим варіантом для створення сім'ї. Це може бути пов'язано зі зміною соціальних уявлень про статеві ролі та взаємини між чоловіком та жінкою, а також зі зростанням кількості незаміжніх та одиноких людей, які успішно живуть самотньо та не шукають створення сім'ї [44].

Також варто відзначити, що дослідження А. Малярчука проводилося на вибірці юнаків, які можуть мати свої особливості відносно ставлення до шлюбу та створення сім'ї, а отже, результати можуть не відображати уявлення про шлюб і сімейне життя в цілому.

Дослідження також показало, що чоловіки та жінки мають різні уявлення про шлюб та створення сім'ї. Зокрема, чоловіки віддають перевагу молодшим партнеркам, тоді як жінки віддають перевагу старшим партнерам. Також чоловіки більш схильні до шлюбу заради статевого відносин, тоді як жінки шукають стабільності та надійності у шлюбі.

Було встановлено, що особи, які мають позитивний досвід сімейних відносин, більш схильні до шлюбу. Однак, ті, хто мають негативний досвід

сімейних відносин, можуть бути менш схильні до шлюбу або до створення стійких сімейних відносин.

Науковець наголошує на тому, що сучасна молодь ставить перед собою більше вимог у відносинах та шлюбі, такі як взаємна любов, розуміння, спільні інтереси та цінності, стійкість та довговічність відносин. Багато юнаків також вважають, що підготовка до шлюбу повинна відбуватися не лише на рівні особистості, а й на рівні матеріальних можливостей, освіти та кар'єри.

Отже, соціально-психологічні особливості ставлення юнаків до шлюбу включають різні уявлення про шлюб та сімейне життя, вплив позитивного та негативного досвіду сімейних відносин, різні вимоги до стійкості та довговічності відносин, а також вплив соціально-економічних факторів.

У дослідженні, проведеному О. Маковецькою, виявлено, що юнаки, які мають більш розвинуті навички міжособистісного спілкування та емоційної інтелігентності, мають більш позитивне ставлення до шлюбу та вважають його важливим етапом в житті. Науковиця вивчала вплив таких факторів, як релігійні переконання, родинний статус, стать та вік, на ставлення юнаків до шлюбу. Результати дослідження свідчили про те, що релігійні переконання мають значний вплив на ставлення юнаків до шлюбу. Так, особи з релігійними переконаннями, які вважають шлюб святим та незмінним, більш схильні до шлюбу та мають більш позитивне ставлення до нього [44].

Також виявлено, що особи з родинним статусом "одружений/заміжня" мають більш позитивне ставлення до шлюбу порівняно з особами, які є самотніми. Серед юнаків були виявлені різниці у ставленні до шлюбу залежно від статі та віку. Наприклад, дівчата мають більш позитивне ставлення до шлюбу, а старші юнаки виявили більш прагматичний підхід до вибору партнерки та укладання шлюбу.

Отже, вивчення психологічних особливостей юнаків та їхнього ставлення до шлюбу може допомогти в розумінні факторів, що впливають на вибір партнера та укладання шлюбу, а також в проектуванні програм та послуг для юнаків, які сприяють формуванню здорових та задоволених стосунків.

У дослідженні, проведеному М. Калініченко, було виявлено, що особи, які мають стійку романтичну установку та вірять у важливість індивідуальної свободи, можуть мати менш позитивне ставлення до шлюбу та є більш схильними до розлучення. Це пов'язано з тим, що ці особи можуть бути менш схильними до виконання зобов'язань перед партнером та здійснення компромісів у відносинах [30].

Також дослідження показало, що особи з вищим рівнем самооцінки та більш високою готовністю до ризику та невизначеності можуть бути менш схильні до шлюбу та більш нахильні до розлучення, оскільки вони можуть відчувати, що шлюб обмежує їх можливості та свободу.

Дослідження також показало, що юнаки, які мають високий рівень емоційної стабільності та відчуття контролю над життям, можуть мати більш позитивне ставлення до шлюбу та сімейного життя. Це може бути пов'язано з тим, що ці особи відчують більшу стійкість та контроль у відносинах та готові до зобов'язань та компромісів.

Отже, ставлення юнаків до шлюбу може бути пов'язано з їхньою романтичною установкою, самооцінкою, готовністю до ризику та невизначеності, емоційною стабільністю та відчуттям контролю над життям. Ці фактори можуть впливати на їхнє розуміння та оцінку шлюбу та сімейного життя.

Ще одне дослідження, проведене М. Приходьком, показало, що юнаки, які мають стосунки з представниками протилежної статі більш задоволені своїм життям, більш впевнені в собі та мають більш розвинену емоційну інтелігентність. Також виявлено, що особи, які мають досвід стосунків, більш позитивно відносяться до шлюбу та більш схильні до шлюбу, порівняно з особами, які не мають досвіду стосунків [35].

іУ дослідженні М. Дідух та І. Бондар було виявлено, що юнаки, які мають позитивний досвід сімейних відносин, більш схильні до шлюбу та більш позитивно ставляться до нього взагал. Також дослідження показало, що

наявність взаєморозуміння та взаємопідтримки в сімейних відносинах може позитивно впливати на формування ставлення до шлюбу у юнаків [51].

У дослідженні І. Головенської було встановлено, що юнаки, які мають високий рівень емоційної інтелігентності, більш схильні до формування стабільних та задовільних сімейних відносин, а також мають більш позитивне ставлення до шлюбу [55].

Дослідження О. Полякової показало, що особи, які мають вищу самооцінку та віру у свої здібності, більш схильні до шлюбу та мають більш позитивне ставлення до нього [56].

Отже, фактори, такі як позитивний досвід сімейних відносин, емоційна інтелігентність, самооцінка та віра у свої здібності, можуть впливати на формування ставлення осіб юнацького віку до шлюбу.

Загалом, результати досліджень свідчать про те, що ставлення юнаків до шлюбу залежить від багатьох факторів, таких як соціокультурні та релігійні установки, розвинутість міжособистісних навичок та особистісних рис, які формуються в процесі соціалізації особистості, наявність досвіду побудови відносин з представниками протилежної статі.

1.4. Вивчення феномену егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку

З метою вивчення феномену егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку необхідно дослідити поняття гендерних стереотипів та їх роль у розподілі ролей у подружньому житті.

Гендерні стереотипи розглядаються сучасними дослідниками (О. А. Дніпровою, Т. В. Єрмолаєвою, Н. О. Черняк) у вигляді соціально конструйованих категорій «маскулінності» та «фемінінності», які мають різні підтвердження та прояви, залежно від статі, поведінки, різних розподілів чоловіків і жінок всередині соціальних ролей і супроводжуються підтримкою

психологічних потреб людини поводитися в соціально бажаній манері і відчутті себе впевнено та несуперечливо [61].

Такий розгляд гендерних стереотипів дозволяє: підкреслити їх конструювання соціумом; показує їх змістовну характеристику; визначає їх роль у формуванні особистісної ідентичності людини; включає культурно-символічний контекст їхнього розгляду.

На думку психологів О. І. Бондарчук, Д. Я. Райгородського, В. А. Семиченка та інших, конструювання гендерних компонентів особистості триває впродовж усього періоду дитинства. При цьому чоловіча стать має кращі позиції у більшості сучасних суспільств [61].

Основними факторами, що сприяють становленню гендерних стереотипів, є сім'я та найближче оточення дитини, освітні установи, засоби масової інформації тощо.

Особливий тиск близькі дорослі чинять на хлопчиків, спонукаючи їх суворо дотримуватися гендерних ролей. Дослідники виділяють значні відмінності у поведженні з дітьми різної статі. Так у хлопчиків формують незалежність, активність, самостійність, а у дівчаток – емоційну чуйність, дбайливість, ніжність. Слід зазначити, що найчастіше батьки та оточуючі дитину люди самі не усвідомлюють відмінностей у своєму поведженні з дітьми різної статі.

У шкільному віці зберігається, а в деякі вікові періоди і посилюється асиметрія гендерної соціалізації. Дослідники С. Бем, І. А. Жеребкіна, І. С. Кльоцина підкреслюють, що всі освітні установи слідує традиційній ієрархічній системі гендерних ролей у суспільстві завдяки змісту, організації, формам виховання та навчання, вибору предметів, статевій сегрегації дівчат і хлопців за певними предметами та профілями, а також через розподіл доручень і міжособистісне спілкування між вчителем та учнем. Ці виміри в реалізації освітнього процесу є не лише яскравим відображенням гендерних стереотипів під час процесу соціалізації, але й постійним підтриманням

гендерної нерівності, оскільки віддається перевага чоловічому й домінантному та недооцінюється жіноче та нетипове [25].

Для українського суспільства серед масиву шкільних предметів найважливішими для хлопців є математика, фізика, фізкультура, комп'ютерні технології, а для дівчат – література та історія, мови, етика, психологія сімейного життя.

Крім того, наприклад, у школах на уроках праці закріплюються стереотипи «жіночої» та «чоловічої» домашньої роботи. Існує виражене негласне, як наголошують О. І. Бондарчук, Т. В. Говорун, ділення дисциплін на «чоловічі» та жіночі». Подібний поділ формує певні «очікування», відповідно до яких хлопчики та дівчатка обирають свою майбутню професію: дівчатка орієнтуються на гуманітарний профіль, а хлопчики – на технічні, прикладні спеціальності. Прихований навчальний план простежується і у змісті гуманітарних предметів. Так, шкільний курс історії показує історію як послідовність воєн і династій, ігноруючи при цьому повсякденні практики [25].

О.Яремчук підкреслює, що стереотипне зображення чоловіків як активних і успішних, а жінок як невидимок, пасивних, маргінальних і залежних відтворюється у навчальних матеріалах та спеціалізованих джерелах на рівні середньої спеціальної та вищої освіти [61].

Наслідками такої асиметричної репрезентації жінок та чоловіків у навчальних матеріалах є: визначення чоловіка як стандарту в сучасному суспільстві; виділення більшої значущості чоловіків у суспільстві та культурі; обмеження знань учнів про культурний внесок жінок в історію розвитку людства; заохочення чоловіків на досягнення, боротьбу, конкуренцію, а жінок на сім'ю, ведення домашнього господарства.

Сексизм у шкільних підручниках та статево-рольові стереотипи вчителів, що орієнтуються на патріархальні погляди щодо призначення чоловіків та жінок у суспільстві, породжують не лише внутрішні конфлікти в обдарованих дітей, а й мають великий вплив на формування ціннісних

орієнтацій всіх учнів. Прийнято вважати, що фемінізація педагогічної професії обертається проблемою переважно для хлопчиків. Насправді ж, на думку сучасних дослідників, це проблема дітей обох статей, що ускладнює процеси формування самосвідомості, самореалізації та подальшого самовизначення хлопчиків і дівчаток [61].

Гендерні стереотипи відіграють важливу роль у суспільних відносинах, здійснюють істотний вплив на вибір життєвої стратегії та професійне самовизначення кожної людини. До старших класів школи діти мають власне уявлення про поле, особливості поведінки чоловіків і жінок, своєрідність їх соціальних ролей, які формуються під впливом гендерних стереотипів реалізованих сім'єю, найближчим оточенням, освітніми установами. Дослідження показують, що більшість юнаків і дівчат виділяють типово жіночі та чоловічі професії. При цьому професії зі сфери управління одностайно ставляться ними до чоловічих професій. Слід зазначити, що існує тенденція до універсалізації поведінки чоловіка у трудовій сфері, так чоловіки, на думку дівчат і юнаків, можуть займатися «жіночими» професіями без шкоди для їх особистісного розвитку [61].

Цікавим є той факт, що гендерні стереотипи юнаків мають тенденцію до розширення чоловічих професійних ролей за рахунок «жіночих» професій. Тоді як гендерні стереотипи дівчат мають більш традиційний вигляд під тиском контролю з боку суспільства, однолітків протилежної статі.

Дослідження С. Максименко підтверджує, що в дійсності професійні та кар'єрні установки жінок залишаються поки що на рівні прагнень і рідко реалізуються. Аналіз результатів дослідження С. Максименко дозволяє зробити висновок, що реальні відносини у трудовій сфері чоловіків і жінок, що відображають традиційні гендерні стереотипи суспільства, є стримуючим фактором для зміни гендерних стереотипів молоді. Існуючі моделі відносин у трудовій діяльності, що підтримуються гендерними стереотипами, безпосередньо пов'язані з таким феноменом, що існує в соціальній реальності, як гендерна сегрегація, що виявляється в асиметричному розподілі чоловіків і

жінок, причому не лише на посадовому рівні, а також галузевому та професійному [32].

Саме тому вивчення впливу гендерних стереотипів сучасних юнаків на вибір життєвої стратегії, майбутньої професійної діяльності та розподіл ролей у сімейному житті та є настільки важливим та актуальним. Здійснюючи розподіл ролей у родині, молоді люди не усвідомлено в тій чи іншій мірі реалізують гендерні стереотипи, що формуються на попередніх етапах розвитку різними соціальними інститутами.

Таким чином, щоб створити сприятливі умови для зростання можливостей самореалізації особистості, сучасне українське суспільство має подбати про переосмислення традиційних культурних обмежень щодо розвитку потенціалу особистості залежно від статі та звернути увагу на проблему гендерної асиметрії, що зберігається, у тому числі, у сфері професійного навчання.

Феномен егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку відображає сучасні тенденції у формуванні стосунків у молодих сім'ях. Цей феномен характеризується прагненням до рівноправності та рівності в сімейних відносинах, в тому числі у вирішенні побутових завдань [18].

Молоді люди, які приймають егалітарний підхід, намагаються створити партнерські відносини, де обидва партнери беруть активну участь у сімейних обов'язках, рішеннях та вихованні дітей. Вони прагнуть до рівного розподілу обов'язків у сім'ї, незалежно від гендерної належності.

Цей феномен відображає зміну соціокультурного контексту, де традиційні гендерні ролі поступово змінюються під впливом різних чинників, таких як освіта, економічна самостійність жінок, та розвиток ідеї гендерної рівності.

Особливу роль у формуванні егалітарного сімейного позиціонування відіграють освітні та виховні практики, які сприяють розвитку у молоді потреби в рівності, взаєморозумінні та співпраці у вирішенні сімейних питань.

Отже, феномен егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку відображає сучасні тенденції у сімейних відносинах, які спрямовані на партнерство, співпрацю та рівноправ'я між партнерами.

Гендерні стереотипи грають важливу роль у формуванні егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку, які впливають на їх уявлення про те, як повинні вести себе чоловіки і жінки у сімейному житті. Ось деякі способи, якими гендерні стереотипи впливають на цей процес:

1. Гендерні стереотипи можуть сприяти утворенню традиційних гендерних ролей у сім'ї, де жінка відводиться головним чином домашня робота і виховання дітей, а чоловік — забезпечення сім'ї. Проте, молоді люди, які свідомо уникають цих стереотипів, можуть більш активно домагатися рівного розподілу обов'язків у сім'ї.

2. Гендерні очікування можуть впливати на вибір професій і кар'єрних шляхів. Наприклад, жінки можуть відчувати тиск оточення щодо вибору "жіночих" професій, тоді як чоловіки можуть відчувати обмеження щодо вибору "чоловічих" професій. Проте, егалітарне сімейне позиціонування може підтримувати вибір професій, незалежно від статевих стереотипів.

3. Гендерні стереотипи можуть впливати на спосіб виховання дітей у сім'ї. Наприклад, традиційні уявлення можуть призводити до того, що хлопчики спрямовуються на більш активні, фізичні види діяльності, тоді як дівчатка можуть бути спрямовані на догляд та соціальні аспекти виховання. Проте, егалітарні сімейні цінності можуть сприяти розвитку у дітей більш широкого спектру інтересів та навичок.

Отже, гендерні стереотипи можуть бути перешкодою для формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку,

але їх усвідомлення може сприяти створенню більш рівних і гармонійних сімейних відносин.

Формування та розвиток егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку можуть бути обумовлені наступними чинниками:

1. Соціалізація в сім'ї. Якщо батьки та інші члени сім'ї демонструють рівноправний розподіл обов'язків і відповідальності, молоді люди можуть відчувати, що це нормально і природно. Наприклад, якщо батько бере активну участь у домашніх справах або доглядає за дітьми разом з матір'ю, то це може сприяти формуванню у юнацького віку уявлення про рівноправність в сімейних відносинах [28].

2. Позитивні моделі у суспільстві. Якщо молоді люди спостерігають за позитивними прикладами егалітарних відносин у сім'ях своїх друзів, в медіа чи інших громадських сферах, це може впливати на їхні власні переконання та цінності щодо рівноправ'я.

3. Освіта та свідомість. Освіченість щодо гендерних питань можуть сприяти формуванню егалітарного сімейного позиціонування. Чим більше молодь усвідомлює нерівність гендерних ролей та переваги рівноправ'я, тим більше вони можуть прагнути до егалітарних відносин у сім'ї [24].

4. Економічні фактори. У деяких випадках економічні умови можуть також впливати на формування егалітарних відносин. Наприклад, якщо обидва партнери працюють і спільно сприяють доходу сім'ї, то це може спонукати до рівноправних сімейних відносин.

5. Культурні та релігійні впливи. Культурні та релігійні переконання можуть також впливати на уявлення молодих людей про гендерні ролі. У деяких культурах або релігійних традиціях підтримується рівноправ'я, тоді як у інших - традиційні гендерні ролі [25].

Загалом, формування егалітарного сімейного позиціонування у молоді може бути результатом взаємодії декількох факторів, включаючи сімейне середовище, вплив суспільства, освіти та свідомість гендерних питань.

Висновки до розділу 1

Шлюб є складним соціально-психологічним феноменом, який має велике значення як для соціальної, так і для психологічної сфер життя людини. Поняття шлюбу в психологічній літературі вивчається з багатьох різних точок зору. Основні підходи до дослідження поняття шлюбу включають дослідження динаміки взаємин між подружжями, розвитку особистості в контексті шлюбу, психологічних аспектів формування та розвитку сімейних відносин, а також факторів, що впливають на стійкість шлюбу.

Отже, дослідження поняття шлюбу є важливим для психологічного розвитку та підтримки стосунків в шлюбі. Вивчення цього поняття допомагає людям краще зрозуміти та підтримувати свої відносини, а також зрозуміти фактори, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення. Крім того, вивчення особливостей шлюбного союзу може допомогти психологам та консультантам у праці з парами, які знаходяться в труднощах у своїх відносинах. Наприклад, психологи можуть використовувати знання про етапи розвитку стосунків в шлюбі для допомоги парам, які знаходяться на різних етапах, зрозуміти та підтримувати свої відносини.

У психологічній літературі шлюб досліджується як складний соціальний інститут, який має значний вплив на психологічне благополуччя людей. Ці дослідження допомагають зрозуміти, як взаємодіють індивідуальні та соціальні чинники у формуванні та підтримці стосунків в шлюбі. Вивчення цього поняття сприяє кращому розумінню взаємодії між партнерами, їхніх потреб та цінностей, а також факторів, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення.

Вперше з питанням вступу до шлюбу з партнером у майбутньому людина стикається молодому віці, який найчастіше відповідає такому періоду життя, як студентство. Саме юнаки вперше будують серйозні відносини з особами протилежної статі та замислюються над питанням створення

подружжя у майбутньому. Ставлення осіб юнацького віку до шлюбу залежить від багатьох факторів, таких як соціокультурні та релігійні установки, рівень розвитку міжособистісних навичок та особистісних рис, які формуються в процесі соціалізації особистості, наявність досвіду побудови відносин з представниками протилежної статі тощо.

Для сучасних умов розвитку суспільства характерним є феномен егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку, що відображає сучасні тенденції у формуванні стосунків у молодих сім'ях. Цей феномен характеризується прагненням до рівноправності та рівності в сімейних відносинах, в тому числі у вирішенні побутових завдань.

Особливу роль у формуванні егалітарного сімейного позиціонування відіграють освітні та виховні практики, які сприяють розвитку у молоді потреби в рівності, взаєморозумінні та співпраці у вирішенні сімейних питань. Гендерні стереотипи також грають важливу роль у формуванні егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку, які впливають на їх уявлення про те, як повинні вести себе чоловіки і жінки у сімейному житті.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОГО СІМЕЙНО-РОЛЬОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

2.1. Методи та організація емпіричного дослідження

З метою проведення емпіричного дослідження умов та особливостей формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку мною було обрано наступні методики:

- 1) методику М.Рокича „Ціннісні орієнтації”;
- 2) методику незакінчених речень щодо діагностики міжособистісних відносин в юнацькому віці;
- 3) тест-картка оцінки готовності до сімейного життя Юнда І.Ф.;
- 4) авторський опитувальник «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб»;
- 5) авторський опитувальник «Розподіл ролей у родині»;

Базу дослідження склали 55 осіб юнацького віку (18-19 років). Серед них 30 осіб чоловічої статі та 25 осіб жіночої статі.

Результати дослідження були оброблені шляхом проведення якісного та кількісного аналізу виявлених особливостей, з метою визначення достовірних відмінностей у проявах психологічних характеристик особистості, які є важливими для вибору подальшої психологічної та педагогічної тактики роботи з метою формування у молоді адекватного ставлення до шлюбу.

Для діагностики ціннісних орієнтацій осіб юнацького віку було використано методику М. Рокича "Ціннісні орієнтації", яка описана в Додатку А. Ціннісні орієнтації визначають змістовну сторону спрямованості особистості та є основою її взаємин з навколишнім світом, іншими людьми та собою, вони формують світогляд і є основою для мотивації життєдіяльності, життєвої концепції та "філософії життя". Один з найпоширеніших методів для вивчення ціннісних орієнтацій - це методика М. Рокича, яка базується на

безпосередньому ранжируванні списку цінностей. М. Рокіч розрізняє дві категорії цінностей: термінальні (переконання у тому, що кінцева мета існування варта прагнення до неї) та інструментальні (переконання у тому, що певна діяльність або властивість особистості є пріоритетною у будь-якій ситуації). Цей розподіл відповідає традиційному розрізненню на цінності-цілі та цінності-засоби. В дослідженні також було враховано гендерний аспект, тобто прослідковано за ціннісними орієнтаціями дівчат та юнаків.

Методика проведення дослідження була наступною: респондентам були пред'явлені два списки цінностей, кожен містив 18 пунктів, і ці списки були подані або на листах паперу в алфавітному порядку, або на окремих картках. Випробуваним було надано завдання присвоїти кожній цінності ранговий номер у списку або розкласти картки у порядку їх значущості. Остання форма подачі матеріалу вважалася більш надійною для отримання результатів. Спочатку випробуванням був пред'явлений набір термінальних цінностей, а потім - набір інструментальних цінностей.

Методика незакінчених речень щодо діагностики міжособистісних відносин в юнацькому віці має на меті виявлення ставлення осіб юнацького віку до сім'ї, чоловіків (жінок), до себе, визначити життєві цілі, які молодь ставить перед собою, ставлення молодих людей до батька та матері, а також до своїх друзів та знайомих.

Юнакам було запропоновано 28 незакінчених речень, які вони мали прочитати та закінчити, написавши перше, що спаде їм на думку.

Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф. Юнда) була розроблена професором Інституту урології АМН України І.Ф. Юндою. Цей метод допомагає визначити готовність майбутніх подружжів виконувати сімейні функції: створення позитивної сімейної атмосфери, підтримання поважних і доброзичливих стосунків з родичами, виховання дітей, інтимне життя подружжя, налагодження здорового сімейно-побутового режиму. Крім цього, за допомогою цього методу можна визначити перспективи благополуччя сімейних відносин.

Авторський опитувальник «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб» має на меті виявити ставлення юнаків до шлюбу, а також рівень готовності молоді до вступу в шлюб.

Данна методика допоможе оцінити готовність молоді до вступу в шлюб, їхні цінності, очікування та сприйняття шлюбу як важливої соціальної інституції.

Розробка авторського опитувальника «Розподіл ролей у родині» мала на меті виявлення рівня схильності осіб юнацького віку до формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування та визначення рівня гендерних стереотипів серед молоді.

Використання під час проведення емпіричного дослідження зазначених вище методик має на меті визначення умов та особливостей формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку.

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження

Результати дослідження термінальних цінностей за допомогою методики М.Рокича „Ціннісні орієнтації” представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз результатів емпіричного дослідження за методикою М.Рокича
(термінальні цінності)

Стать Цінності	Чол.	Жін.
	відсоток (%)	відсоток (%)
Найбільш домінуючі:		
Активне діяльне життя	10,0	8
Здоров'я	17,0	12,0
Цікава робота	10,0	13,0
Матеріально забезпечене життя	17	8,0
Наявність добрих та вірних друзів	7,0	9,0

Розваги	10,0	8,0
Найменш домінуючі:		
Щастя інших	-	4,0
Краса природи та мистецтва	-	4,0
Життєва мудрість	10,0	8,0
Пізнання	3,0	4,0
Продуктивне життя	7,0	4,0
Творчість	3,0	4,0
Любов	3,0	12,0

Для наочності результати дослідження подані на рис. 2.1.

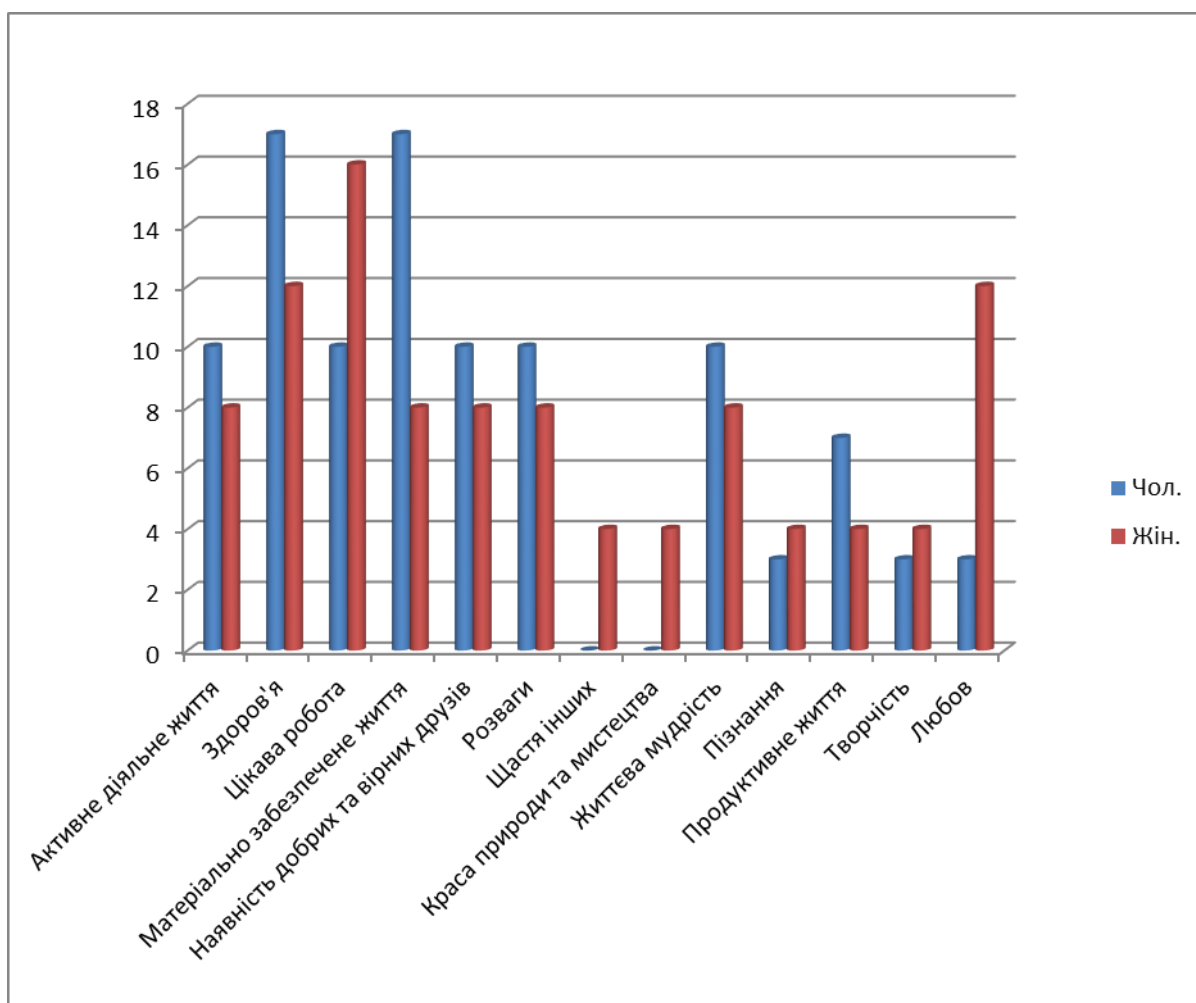

Рис. 2.1. Аналіз результатів емпіричного дослідження за методикою М.Рокича (термінальні цінності)

Отже, як видно з таблиці 2.1 та рис. 2.1., юнаки серед термінальних цінностей життя виділяють матеріально забезпечене життя (17%), здоров'я (17,0 %); дівчата віддають перевагу здоров'ю (12 %), цікавій роботі (16%) та любові (12%).

Результати дослідження інструментальних цінностей за допомогою методики М.Рокича „Ціннісні орієнтації” представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз результатів емпіричного дослідження за методикою М.Рокича
(інструментальні цінності)

Цінності	Стать	Чол.	Жін.
		відсоток (%)	відсоток (%)
Найбільш домінуючі:			
Акуратність		7,0	16,0
Вихованість		7,0	12,0
Життєрадісність		10,0	12,0
Ефективність в справах		20,0	8,0
Незалежність		19,0	5,0
Тверда воля		10,0	4,0
Найменш домінуючі:			
Чесність		3,0	12,0
Чуйність		3,0	12,0
Широта поглядів		3,0	4,0
Терпимість		7,0	4,0
Відповідальність		7,0	8,0
Старанність		3,0	4,0

Для наочності зобразимо результати емпіричного дослідження на рис.

2.2 .

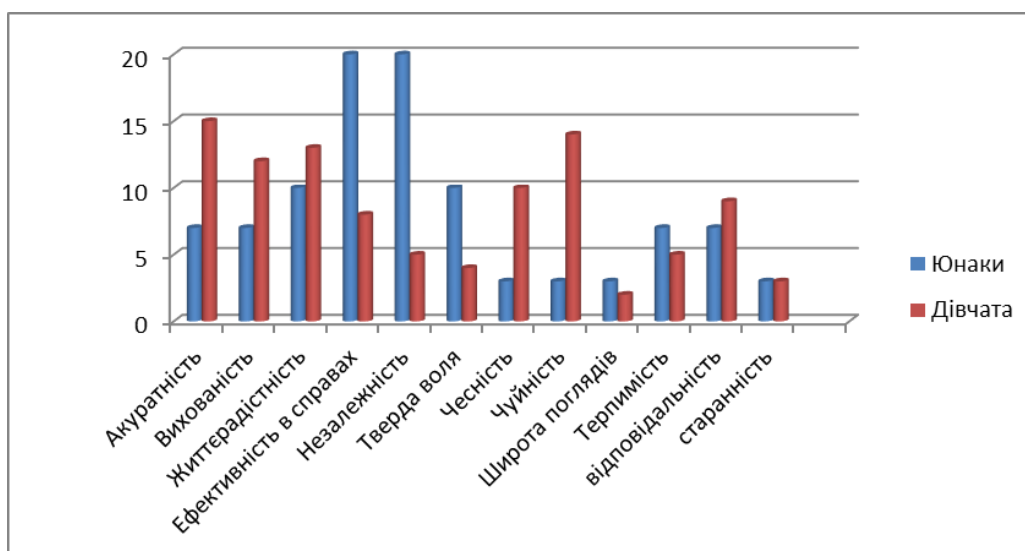

Рис. 2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження за методикою М.Рокича (інструментальні цінності)

З таблиці 2.2 та рис. 2.2. бачимо, що юнаки серед інструментальних цінностей життя виділяють ефективність в справах (20,0%), незалежність(20,0%) та життєрадісність (10,0%); дівчата віддають перевагу акуратності (16,0%), вихованості(12,0%) та чуйності(12,0%).

Таким чином, в таблиці 2.1, в таблиці 2.2 представлена систематизація результатів дослідження ціннісних орієнтацій в юнацькому віці.

Діагностику міжособистісних відносин було проведено за допомогою методики незакінчених речень, виявлено вплив соціального оточення на визначення ставлення юнацької молоді до шлюбних відносин та сім'ї. Методику незакінчених речень представлено в Додатку Б.

Юнакам було запропоновано 28 незакінчених речень: прочитати їх і закінчити, дописуючи першу будь-яку думку.

Результати дослідження за допомогою методики незакінчених речень представлені в таблиці 2.3., для наочності побудовано графік за результатами проведеного дослідження, який зображено на рис.2.3.

Отже, з таблиці 2.3, видно, що в міжособистісних відносинах в осіб юнацького віку велику значимість відіграють наступні складові: юнаки віддають перевагу ставленню до своїх друзів, що у кількісному виразі склало 35,7%; у

свою чергу дівчата юнацького віку віддали перевагу ставленню до сім'ї, що у кількісному виразі дало наступний результат - 33,2% респондентів дали стверджувальну відповідь, пов'язану з переважним значенням для них сім'ї.

Таблиця 2.3

Результати дослідження міжособистісних відносин за методикою незакінчених речень

№ П/п	Група речень	Результати дослідження	
		Чол.	Жін.
1	Ставлення до сім'ї	7,0	32,0
2	Ставлення до чоловіків (жінок)	10,0	4,0
3	Ставлення до себе	20,0	16,0
4	Життєві цілі	10,0	24,0
5	Ставлення до батька	7,0	8,0
6	Ставлення до матері	7,0	8,0
7	Ставлення до друзів і знайомих	39,0	8,0

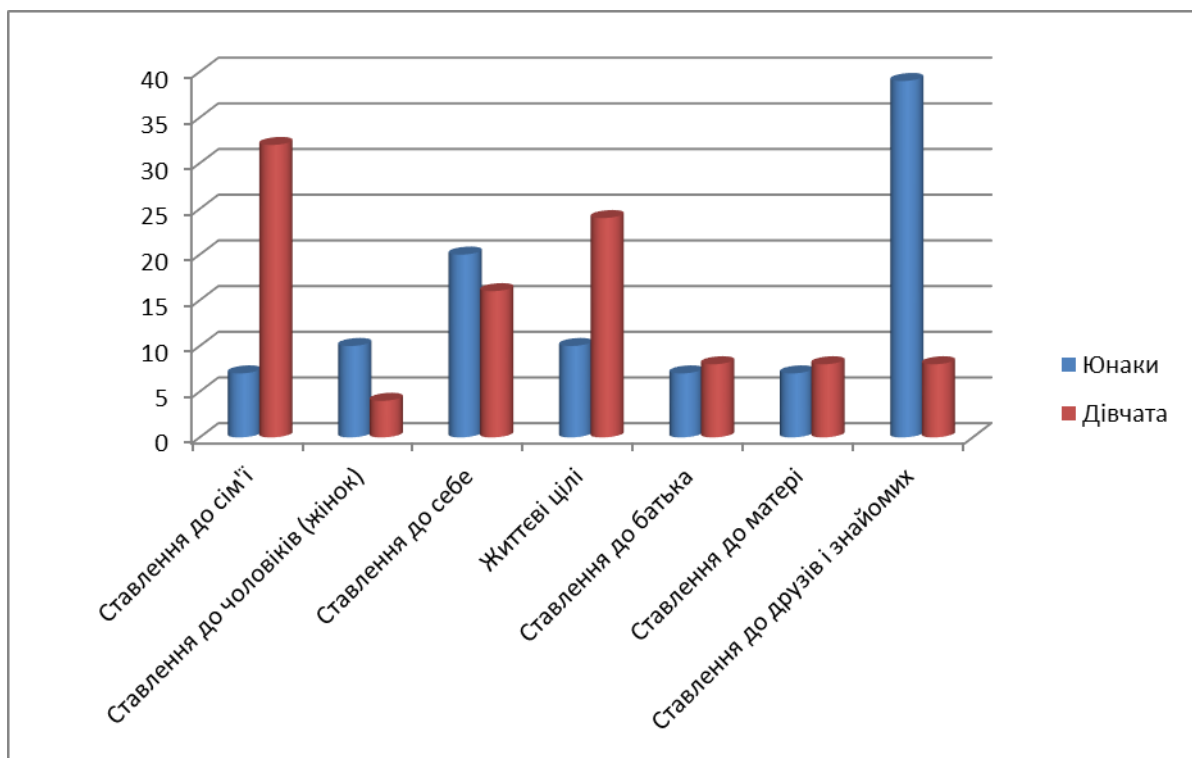

Рис. 2.3. Результати дослідження міжособистісних відносин за методикою незакінчених речень

Аналізуючи результати опитування юнаків за тест-карткою оцінки готовності до сімейного життя Юнда І.Ф, було отримано результати, подані в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Оцінка готовності юнаків до сімейного життя за методикою Юнда І.Ф

Рівень готовності	Чол.	Жін.
Підвищений рівень	-	
Високий рівень	20 %	40%
Низький рівень	80%	60%

Таким чином, з таблиці 2.4 видно, що підвищеного рівня готовності юнаків не було виявлено ні в чоловічій, ні в жіночій частині виборки.

Серед осіб юнацького віку чоловічої статі високий рівень готовності до сімейного життя спостерігається у 20%, у більшості опитаних 80% рівень готовності до вступу у шлюб є низькою. В жіночій частині виборки 40 % опитаних мають високий рівень готовності до вступу у шлюб, більша частина 60% продемонстрували низький рівень готовності. Зазначена тенденція свідчить про необхідність поступової підготовки молоді до майбутнього сімейного життя, усвідомлення майбутніх сімейних ролей та моделей поведінки у шлюбі з метою підвищення рівня культури шлюбних стосунків серед молоді.

Отримані результати дослідження за авторським опитувальником «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб» показують, що більшість хлопців мотивується спільністю поглядів і очікуваннями дитини (20%) для вступу в шлюб. У дівчат спостерігаються інші мотиви, такі як матеріальна забезпеченість (24%). Почуття самотності не є значущими мотивами для хлопців взагалі.

Також найвагомішими мотивами для вступу в шлюб серед юнаків є кохання, спільність інтересів і поглядів з майбутнім партнером. Матеріальна забезпеченість також має велике значення, особливо для дівчат, ніж для хлопців.

Отримані результати свідчать, що для більшості юнаків сім'я сприймається як єдність поглядів, можливість відвертого спілкування та відчуття захищеності. Також варто зазначити, що лише 14% опитаних юнаків асоціюють сім'ю з відповідальністю та обов'язками. Такі результати можуть бути обумовлені віком досліджуваних і майбутнім переходом від захищеності сім'ї, в якій вони виростили, до створення власної.

Проведемо аналіз відповідей, отриманих під час опитування респондентів за авторським опитувальником «Розподіл ролей у родині».

Роль чоловіка у сім'ї: понад половини респондентів 70%, які обирали варіанти "Б" та "В" вважають, що чоловік може бути рівноправним партнером - 35% або основним господарем і джерелом фінансового забезпечення 35%. Частка респондентів, які відзначили роль чоловіка як "підтримуючу фігуру" (варіант "Г"), також значна 30%, що свідчить про розуміння важливості підтримки та співпраці в сімейних відносинах.

Роль жінки у сім'ї: більшість відповідачів розглядають жінку як рівноправну партнерку (варіант "Б") - 45% або основну господиню і мати (варіант "А") – 31%. Частина (24%) також відмітила роль жінки як підтримуючої фігури, яка допомагає в кар'єрному зростанні чоловіка.

Розподіл обов'язків у побуті: значна частина учасників вважає, що обов'язки повинні розподілятися рівномірно між чоловіком та жінкою 45% або залежать від ситуації – 31%. Однак є і ті, хто вважає, що чоловік або жінка мають виконувати більшість обов'язків – 24%.

Спільне прийняття рішень: більшість відповідачів віддають перевагу спільному прийняттю рішень, з урахуванням думки обох партнерів -69%. Аналіз загальних тенденцій: більшість респондентів проявляють схильність до егалітарного розуміння ролей у сім'ї, де чоловік та жінка мають рівні права та

обов'язки. Проте спостерігається певна різноманітність у відповідях, що вказує на індивідуальний підхід до розуміння ролей у сім'ї. Наведемо приклади відповідей респондентів на відкриті питання (питання 6,7 та 8).

Питання 6: "Які ваші очікування щодо взаємодії з вашим майбутнім чи поточним партнером у сімейних справах та прийнятті рішень?"

– "Я сподіваюся на взаєморозуміння та рівноправну співпрацю з партнером у всіх аспектах нашого життя."

– "Мені важливо мати партнера, з яким ми разом будемо вирішувати сімейні питання та планувати наше майбутнє."

– "Я бажаю мати партнера, який буде підтримувати мене в усіх моїх зусиллях і з ким ми разом будемо досягати наших цілей."

Питання 7: "Які ваші погляди на роль чоловіка та жінки у сім'ї відрізняються від поглядів ваших батьків чи інших осіб вашого оточення?"

– "Мої погляди на роль чоловіка та жінки в сім'ї є більш сучасними, ніж у моїх батьків. Я вважаю, що обов'язки повинні розподілятися рівномірно між партнерами."

– "Мої батьки мали досить традиційні уявлення про ролі в сім'ї, але я вірю у рівноправність і взаємодопомогу між партнерами."

– "Мої погляди досить схожі на погляди моїх батьків. Я вважаю, що кожен має свої обов'язки у сім'ї, і це допомагає нам підтримувати гармонію вдома."

Питання 8: "Як ви визначаєте концепцію 'сімейного щастя' і як ви готові співпрацювати з партнером для досягнення цієї мети?"

– "Для мене сімейне щастя - це коли у всіх членів родини є взаєморозуміння, підтримка та любов. Я готовий працювати разом з партнером, щоб забезпечити це щастя."

– "Сімейне щастя для мене - це мати спільні цілі та мрії і працювати разом, щоб досягти їх. Я відданий співпраці з партнером, щоб наша сім'я була щасливою."

– "Сімейне щастя для мене - це мати можливість проводити час разом з рідними, підтримувати один одного і знайти радість в повсякденних моментах. Я готовий робити все можливе, щоб це досягнути."

Отримана картина відображає специфічні уявлення про сім'ю молодих людей, які ще не мають досвіду подружнього життя, проте саме на ці уявлення вони будуть спиратись при створенні власної сім'ї. З метою формування у молоді правильних поглядів на шлюбні відносини та усвідомлення важливості побудови сприятливої моделі сімейного життя у майбутньому необхідно розробити програму роботи зі молоддю, що сформує правильні погляди та ставлення молоді щодо створення ними сім'ї.

Висновки до розділу 2

З метою проведення емпіричного дослідження умов та особливостей формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку було обрано наступні методики:

- методику М.Рокича „Ціннісні орієнтації”;
- методику незакінчених речень щодо діагностики міжособистісних відносин в юнацькому віці;
- тест-картка оцінки готовності до сімейного життя Юнда І.Ф;
- авторський опитувальник «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб»;
- авторський опитувальник «Розподіл ролей у родині»;

Базу дослідження склали 55 осіб юнацького віку (18-19 років). Серед них 30 осіб чоловічої статі та 25 осіб жіночої статі.

Отримана картина відображає специфічні уявлення про сім'ю молодих людей, які ще не мають досвіду подружнього життя, проте саме на ці уявлення вони будуть спиратись при створенні власної сім'ї. Більшість респондентів проявляють схильність до егалітарного розуміння ролей у сім'ї, де чоловік та жінка мають рівні права та обов'язки.

Отримані під час проведення дослідження результати свідчать про необхідність поступової підготовки молоді до майбутнього сімейного життя, усвідомлення майбутніх сімейних ролей та моделей поведінки у шлюбі з метою підвищення рівня культури шлюбних стосунків серед молоді.

З метою формування у молоді правильних поглядів на шлюбні відносини та усвідомлення важливості побудови сприятливої моделі сімейного життя у майбутньому необхідно розробити програму роботи зі молоддю, що сформує правильні погляди та ставлення молоді щодо створення ними сім'ї.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ АДЕКВАТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ШЛЮБУ

З метою формування у осіб юнацького віку адекватного ставлення до шлюбу мною було обрано таку форму психологічної роботи, як психологічний тренінг, який є дуже привабливим для осіб за рахунок своєї ефективності, конфіденційності, внутрішньої відкритості, сприятливої психологічної атмосфери, індивідуальної та групової рефлексії.

Мета розробки тренінгової програми формування у осіб юнацького віку адекватного ставлення до шлюбу може бути спрямована на низку цілей і завдань, орієнтованих на розвиток позитивних поглядів та навичок, необхідних для здорових та стабільних міжособистісних відносин.

Цілі тренінгу:

- Сформувати учасників тренінгу розуміння важливості вибору партнера для створення здорових та стійких міжособистісних відносин.
- Збагатити учасників знаннями про ключові аспекти шлюбу, включаючи взаєморозуміння, повагу, терпимість та співпрацю.
- Підвищити самооцінку учасників щодо їхніх власних потреб, цінностей та очікувань від міжособистісних відносин.

Завдання:

- Розвиток навичок комунікації: навчання учасників виразно висловлювати свої думки та почуття, а також ефективно слухати та розуміти інших.
- Формування навичок розв'язання конфліктів: вивчення стратегій мирного та конструктивного врегулювання конфліктів для підтримки здорових взаємин.
- Розбудова навичок емоційного інтелекту: відпрацювання уміння розпізнавати та ефективно керувати власними емоціями, а також розуміння емоцій партнера.

- Пошук та розробка особистих цінностей: допомога учасникам визначити власні цінності та переконання, що допоможе їм зробити свідомий вибір у партнера для майбутнього шлюбу.

- Проведення вправ та ролевих ігор для практичного застосування набутих знань та навичок у реальних ситуаціях.

Ці цілі та завдання допоможуть підготувати учасників до здорових, збалансованих стосунків у майбутньому шлюбі.

Основними вимогами, яких необхідно дотримувались під час розробки корекційного психологічного тренінгу, є наступні:

- постійний склад групи,
- залучення до роботи з особами тренера, що працюватиме за програмою тренінгу,
- чітко сформульована мета тренінгу,
- визначення просторово–часових умов організації тренінгу,
- дотримання морально–етичних норм під час проведення тренінгу,
- застосування активних методів роботи групи,
- наявність зворотнього зв'язку з учасниками тренінгу,
- створення атмосфери психологічної безпеки, що дозволить учасникам відкрито ділитися власними проблемами, думками та почуттями,
- використання креативного підходу щодо організації тренінгу.

Назва запропонованої програми: "Здорове ставлення до шлюбу: Тренінгова програма для юнаків"

Мета програми:

- Формування свідомого та позитивного ставлення до шлюбу серед юнаків.
- Надання юнакам необхідних знань, навичок та ресурсів для побудови здорових та щасливих сімейних відносин.
- Розвиток емоційної і соціальної компетентності, яка сприятиме підтримці й розвитку стійких шлюбних зв'язків.

Тривалість програми: 6-8 занять (залежно від доступного часу та ресурсів).

Заняття 1: Основи позитивного ставлення до шлюбу

- Введення до програми та огляд основних цілей та очікувань.
- Розгляд значення шлюбу в житті юнаків.
- Основи позитивного психологічного налаштування щодо шлюбу.

Перше заняття тренінгу спрямоване на введення учасників до програми, огляд основних цілей та очікувань, а також на розгляд значення шлюбу в житті юнаків і формування позитивного психологічного налаштування щодо шлюбу. Нижче наведено кілька вправ, які можна включити до першого заняття:

Введення до програми:

Привітання учасників і коротке представлення тренера.

Оголошення мети та основних цілей тренінгу.

Пояснення того, що можна очікувати від участі в тренінгу і як він допоможе у формуванні позитивного ставлення до шлюбу.

Розгляд значення шлюбу в житті юнаків:

Групова дискусія: учасники діляться своїми думками та досвідом щодо шлюбу і чому він є важливим для них.

Рефлексія: учасники роздумують над тим, як їхнє ставлення до шлюбу формується у результаті впливу різних факторів (сім'я, культура, досвід тощо).

Основи позитивного психологічного налаштування щодо шлюбу:

Групова вправа "Сонячна прапорцівка": учасники записують на папері свої позитивні асоціації зі словом "шлюб" або "сім'я" і діляться ними з групою.

Рольова гра: учасники імітують ситуації, де позитивне ставлення до шлюбу є ключовим фактором для досягнення гармонії в сімейних відносинах.

Завершення:

Рефлексія: учасники відповідають на питання про свої враження від заняття та про те, що вони дізналися про себе та свої уявлення про шлюб.

Надання домашнього завдання або рекомендацій для самостійної роботи над позитивним ставленням до шлюбу.

Ці вправи спрямовані на створення позитивного середовища для обговорення та розвитку учасників, а також на формування їхнього розуміння та ставлення до шлюбу.

Заняття 2: Розуміння і вираження емоцій

- Вивчення важливості розуміння та вираження емоцій у сімейних відносинах.
- Вправи та ролеві ігри для вдосконалення навичок емоційної комунікації.
- Способи врегулювання конфліктів та підтримки взаєморозуміння в парі.

Друге заняття спрямоване на вивчення важливості розуміння та вираження емоцій у сімейних відносинах, а також на вдосконалення навичок емоційної комунікації та способів врегулювання конфліктів. Ось кілька вправ, які можна включити до цього заняття:

Вивчення важливості розуміння та вираження емоцій:

Коротка лекція або презентація про те, чому розуміння та вираження емоцій є важливими в сімейних відносинах. Зазначення того, як емоції впливають на наші стосунки та як їх можна керувати.

Вправи для вдосконалення навичок емоційної комунікації:

"Емоційне дзеркало": учасники попарно відтворюють емоційний стан свого партнера, спробуючи відчувати та виразити ті емоції, які він відчуває.

"Рольові ігри з емоціями": учасники виконують сценарії, де вони повинні виразити різні емоції у відповідь на певні ситуації.

Способи врегулювання конфліктів та підтримки взаєморозуміння в парі:

"Техніка обережного слухання": учасники в парах вправляються у вмінні слухати один одного, не перебиваючи, і виражати емпатію та розуміння.

"Розв'язання конфлікту": учасники аналізують реальні або вигадані ситуації конфлікту в сімейних відносинах і пропонують способи врегулювання цих конфліктів.

Завершення:

Рефлексія: учасники обговорюють свої враження від проведення вправ та спілкуються про те, що вони вивчили про вираження емоцій та розуміння їх впливу на сімейні відносини.

Надання домашнього завдання або рекомендацій для подальшої практики навичок емоційної комунікації та врегулювання конфліктів вдома.

Ці вправи допоможуть учасникам розвинути навички емоційної інтелігентності та забезпечать їм інструменти для покращення спілкування та взаєморозуміння в сімейних відносинах.

Заняття 3: Комунікаційні навички у шлюбі

- Основні принципи ефективної комунікації у сімейних відносинах.
- Вправи на вдосконалення слухання та вираження власних думок та почуттів.

- Роль говоріння та висловлювання вдячності у зміцненні шлюбу.

Основні принципи ефективної комунікації у сімейних відносинах:

Лекція або дискусія про ключові принципи ефективної комунікації, такі як відкритість, емпатія, повага та чіткість.

Групова активність: учасники роблять списки або малюють міні-плакати з цими принципами та обговорюють їхнє значення.

Вправи на вдосконалення слухання та вираження власних думок та почуттів:

"Парні спостереження": учасники попарно виконують вправу, де один партнер слухає, а інший виражає свої думки та почуття щодо певної теми, після чого ролі змінюються.

"Круглий стіл": учасники сідають у коло і обговорюють певну тему, кожен має можливість висловити свою думку без перебивання.

Роль говоріння та висловлювання вдячності у зміцненні шлюбу:

"Денний журнал вдячності": учасники зобов'язані щоденно записувати п'ять речей, за які вони вдячні своєму партнерові, а потім обговорюють їх на занятті.

"Рольова гра вдячності": учасники попарно розігрують сценарії, де вони висловлюють вдячність один одному за певні аспекти їхнього життя разом.

Ці вправи допоможуть учасникам розвинути навички ефективної комунікації, включаючи слухання, вираження власних почуттів та вдячності. Вони також сприятимуть покращенню розуміння та підтримки у шлюбі, що сприятиме його зміцненню.

Заняття 4: Розподіл обов'язків та партнерство у сімейному житті

- Важливість рівноправності та партнерства у сімейних відносинах.
- Обговорення різних аспектів розподілу обов'язків у сім'ї, включаючи побутові справи, фінансове планування та виховання дітей.
- Розгляд прикладів успішних моделей партнерського співробітництва та обговорення способів створення балансу в сімейному житті.

Важливість рівноправності та партнерства у сімейних відносинах:

Лекція або дискусія: учасники обговорюють, чому рівноправність та партнерство є важливими складовими здорових сімейних відносин.

"Сімейний ідеал": учасники розповідають про свої уявлення про ідеальну роль партнера та як це сприяє партнерству в сім'ї.

Обговорення різних аспектів розподілу обов'язків у сім'ї:

Групова діяльність "Сімейний круг": учасники малюють коло на папері та записують всі обов'язки, які повинні виконувати в сім'ї, після чого обговорюють розподіл цих обов'язків.

Рольові ігри: учасники відтворюють сценарії, де роблять рішення щодо розподілу обов'язків у сім'ї та обговорюють їх ефективність.

Розгляд прикладів успішних моделей партнерського співробітництва:

Презентація або дискусія: учасники розглядають приклади успішних пар та аналізують їхні стратегії співпраці та розподілу обов'язків.

"Поділіться своїм досвідом": учасники діляться своїми власними досвідом та прикладами, як вони вирішують питання розподілу обов'язків у власних сім'ях.

Ці вправи допоможуть учасникам розуміти важливість рівноправності та партнерства в сімейних відносинах, а також навчити їх ефективно розподіляти обов'язки. Розгляд прикладів успішних моделей допоможе їм знайти інспірацію та нові ідеї для створення балансу в сімейному житті.

Заняття 5: Розвиток інтимних відносин у шлюбі

- Обговорення важливості інтимності та близькості у шлюбі.
- Закріплення комунікаційних навичок, спрямованих на підтримку інтимних відносин.
- Розгляд теми здорового сексу та важливості взаєморозуміння в цій сфері.

Обговорення важливості інтимності та близькості у шлюбі:

Лекція або дискусія: учасники обговорюють значення інтимності в сімейних відносинах і розділяють свої власні думки та досвід.

Групова діяльність "Мої власні міфи про інтимність": учасники записують свої власні міфи та переконання щодо інтимних відносин, після чого обговорюють їх у групі.

Закріплення комунікаційних навичок, спрямованих на підтримку інтимних відносин:

Вправи парного спілкування: учасники практикують висловлення своїх почуттів, бажань та потреб щодо інтимності та слухають свого партнера без засудження.

Рольові ігри: учасники відтворюють сценарії, де вони вирішують конфліктні ситуації щодо інтимності та знаходять компроміси.

Розгляд теми здорового сексу та важливості взаєморозуміння в цій сфері:

Лекція або дискусія: учасники вивчають основні принципи здорового сексуального життя та обговорюють взаєморозуміння та згоду.

"Мої міфи про секс": учасники записують свої міфи та переконання про сексуальну сферу та обговорюють їх з партнером.

Ці вправи допоможуть учасникам розуміти важливість інтимності в сімейних відносинах, підвищити рівень комунікації з партнером щодо цієї теми та розглянути питання здорового сексу та взаєморозуміння в цій сфері.

Заняття 6: Підтримка та зміцнення сімейного благополуччя

- Огляд стратегій підтримки та зміцнення сімейного благополуччя.
- Вивчення навичок розвитку родинних цінностей та традицій.
- Обговорення важливості розвитку індивідуальності в контексті сімейного життя.

Огляд стратегій підтримки та зміцнення сімейного благополуччя:

Лекція або презентація: ведучий виводить основні стратегії та методи підтримки сімейного благополуччя та розглядає приклади їх застосування.

Групова дискусія: учасники обговорюють, які з цих стратегій є для них найбільш ефективними та як їх можна впровадити у власне життя.

Вивчення навичок розвитку родинних цінностей та традицій:

Групова робота "Моя сімейна картотека": учасники створюють "картки" з описом основних цінностей та традицій їхньої сім'ї та обговорюють, як вони можуть зміцнювати ці аспекти в їхньому житті.

Рольові ігри: учасники відтворюють сценарії, де вони вирішують конфліктні ситуації в сім'ї на основі їхніх цінностей та традицій.

Обговорення важливості розвитку індивідуальності в контексті сімейного життя:

Лекція або дискусія: учасники вивчають, як розвиток індивідуальності впливає на сімейні відносини та благополуччя.

"Моя особиста традиція": учасники діляться своїми особистими традиціями та цінностями та обговорюють, як вони можуть бути інтегровані у їхні сімейні відносини.

Ці вправи допоможуть учасникам розуміти важливість підтримки сімейного благополуччя, розвитку родинних цінностей та традицій, а також розвитку індивідуальності кожного члена сім'ї у контексті сімейного життя.

Заняття 7 (додатково, в разі доступного часу): Фінансове планування у сім'ї

– Основи фінансового планування та важливість його ролі у сімейному житті.

– Навички бюджетування та ефективного використання фінансових ресурсів у шлюбі.

Основи фінансового планування та важливість його ролі у сімейному житті:

Лекція або презентація: ведучий висвітлює основні поняття фінансового планування та розглядає його важливість для стабільності та здоров'я сімейних фінансів.

Дискусія: учасники обмінюються своїм досвідом та переконаннями щодо фінансового планування у сім'ї та обговорюють можливі перешкоди та стратегії їх подолання.

Навички бюджетування та ефективного використання фінансових ресурсів у шлюбі:

Групова робота "Створення сімейного бюджету": учасники працюють в групах для розробки простого сімейного бюджету, включаючи доходи, витрати та заощадження.

Рольові ігри: учасники відтворюють сценарії, де вони приймають рішення щодо фінансових витрат та управління ресурсами в умовах обмежених фінансових можливостей.

Ці вправи допоможуть учасникам розуміти важливість фінансового планування у сімейному житті, вивчити навички бюджетування та ефективного використання фінансових ресурсів у шлюбі, а також сприятимуть формуванню відповідального та обачного ставлення до грошей у сімейному колі.

Заняття 8 (додатково, в разі доступного часу): Підтримка психологічного благополуччя в сім'ї

– Розгляд стратегій підтримки психологічного благополуччя в сімейному житті.

– Вивчення методів стрес-менеджменту та самопідтримки в контексті шлюбу.

Розгляд стратегій підтримки психологічного благополуччя в сімейному житті:

Лекція або презентація: ведучий розглядає різноманітні стратегії та підходи до підтримки психологічного здоров'я в сім'ї.

Групова дискусія: учасники обмінюються досвідом та ідеями щодо того, як підтримувати психологічне благополуччя своєї сім'ї.

Вивчення методів стрес-менеджменту та самопідтримки в контексті шлюбу:

Практичні вправи з релаксації: учасники проводять вправи з дихальною гімнастикою, медитації або просто відпочинку для зменшення стресу та покращення психологічного самопочуття.

Рольові ігри: учасники відтворюють сценарії, де вони використовують методи стрес-менеджменту та самопідтримки для подолання складних сімейних ситуацій.

Ці вправи допоможуть учасникам зрозуміти важливість підтримки психологічного благополуччя в сімейному житті, вивчити методи стрес-менеджменту та самопідтримки, які можна застосовувати у контексті шлюбу та сімейних відносинах.

Програма передбачає поєднання теоретичних матеріалів, практичних вправ, групових обговорень та рольових ігор. Для кращої ефективності програми рекомендується використовувати різні методи активного навчання, такі як робота в парах, міжгрупові дискусії, кейс-студії та домашні завдання.

У процесі програми важливо створити сприятливу та відкриту атмосферу, де юнаки почуваються комфортно ділитися своїми думками та

досвідом. Також рекомендується запрошувати гостей, які можуть поділитися своїми знаннями та досвідом з побудови здорових сімейних відносин.

Важливо також підтримувати юнаків після завершення програми, наприклад, шляхом надання рекомендацій для подальшого саморозвитку, ресурсів для поглибленого вивчення теми та можливостей для менторства або консультування.

Необхідною складовою програми є конфіденційність і повага до особистості кожного учасника, а також врахування різних культурних, релігійних та соціальних контекстів. При розробці програми слід брати до уваги потреби та інтереси молоді для забезпечення максимальної ефективності й впливу на їх ставлення до шлюбу.

Висновки до розділу 3

З метою формування у юнаків адекватного ставлення до шлюбу, було обрано таку форму психологічної роботи, як психологічний тренінг, який є дуже привабливим для осіб за рахунок своєї ефективності, конфіденційності, внутрішньої відкритості, сприятливої психологічної атмосфери, індивідуальної та групової рефлексії. Програма тренінгу "Здорове ставлення до шлюбу: Тренінгова програма для юнаків" складається з 8 занять-зустрічей з юнаками.

Цілі тренінгу:

- Сформувати учасників тренінгу розуміння важливості вибору партнера для створення здорових та стійких міжособистісних відносин.
- Збагатити учасників знаннями про ключові аспекти шлюбу, включаючи взаєморозуміння, повагу, терпимість та співпрацю.
- Підвищити самооцінку учасників щодо їхніх власних потреб, цінностей та очікувань від міжособистісних відносин.

Завдання:

- Розвиток навичок комунікації: навчання учасників виразно висловлювати свої думки та почуття, а також ефективно слухати та розуміти інших.
- Формування навичок розв'язання конфліктів: вивчення стратегій мирного та конструктивного врегулювання конфліктів для підтримки здорових взаємин.
- Розбудова навичок емоційного інтелекту: відпрацювання уміння розпізнавати та ефективно керувати власними емоціями, а також розуміння емоцій партнера.
- Пошук та розробка особистих цінностей: допомога учасникам визначити власні цінності та переконання, що допоможе їм зробити свідомий вибір у партнера для майбутнього шлюбу.
- Проведення вправ та ролевих ігор для практичного застосування набутих знань та навичок у реальних ситуаціях.

Програма передбачає поєднання теоретичних матеріалів, практичних вправ, групових обговорень та ролевих ігор. Для кращої ефективності програми рекомендується використовувати різні методи активного навчання, такі як робота в парах, міжгрупові дискусії, кейс-студії та домашні завдання.

ВИСНОВКИ

Шлюб є складним соціально-психологічним феноменом, який має велике значення як для соціальної, так і для психологічної сфер життя людини. Поняття шлюбу в психологічній літературі вивчається з багатьох різних точок зору. Основні підходи до дослідження поняття шлюбу включають дослідження динаміки взаємин між подружжями, розвитку особистості в контексті шлюбу, психологічних аспектів формування та розвитку сімейних відносин, а також факторів, що впливають на стійкість шлюбу.

Отже, дослідження поняття шлюбу є важливим для психологічного розвитку та підтримки стосунків в шлюбі. Вивчення цього поняття допомагає людям краще зрозуміти та підтримувати свої відносини, а також зрозуміти фактори, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення. Крім того, вивчення особливостей шлюбного союзу може допомогти психологам та консультантам у праці з парами, які знаходяться в труднощах у своїх відносинах. Наприклад, психологи можуть використовувати знання про етапи розвитку стосунків в шлюбі для допомоги парам, які знаходяться на різних етапах, зрозуміти та підтримувати свої відносини.

У психологічній літературі шлюб досліджується як складний соціальний інститут, який має значний вплив на психологічне благополуччя людей. Ці дослідження допомагають зрозуміти, як взаємодіють індивідуальні та соціальні чинники у формуванні та підтримці стосунків в шлюбі. Вивчення цього поняття сприяє кращому розумінню взаємодії між партнерами, їхніх потреб та цінностей, а також факторів, які можуть призвести до розриву відносин та розлучення.

Вперше з питанням вступу до шлюбу з партнером у майбутньому людина стикається молодому віці, який найчастіше відповідає такому періоду життя, як студентство. Саме юнаки вперше будують серйозні відносини з особами протилежної статі та замислюються над питанням створення подружжя у майбутньому. Ставлення осіб юнацького віку до шлюбу залежить

від багатьох факторів, таких як соціокультурні та релігійні установки, рівень розвитку міжособистісних навичок та особистісних рис, які формуються в процесі соціалізації особистості, наявність досвіду побудови відносин з представниками протилежної статі тощо.

Для сучасних умов розвитку суспільства характерним є феномен егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку, що відображає сучасні тенденції у формуванні стосунків у молодих сім'ях. Цей феномен характеризується прагненням до рівноправності та рівності в сімейних відносинах, в тому числі у вирішенні побутових завдань.

Особливу роль у формуванні егалітарного сімейного позиціонування відіграють освітні та виховні практики, які сприяють розвитку у молоді потреби в рівності, взаєморозумінні та співпраці у вирішенні сімейних питань. Гендерні стереотипи також грають важливу роль у формуванні егалітарного сімейно-рольового позиціонування серед осіб юнацького віку, які впливають на їх уявлення про те, як повинні вести себе чоловіки і жінки у сімейному житті.

З метою проведення емпіричного дослідження умов та особливостей формування егалітарного сімейно-рольового позиціонування осіб юнацького віку, було обрано наступні методики:

- методику М.Рокича „Ціннісні орієнтації”;
- методику незакінчених речень щодо діагностики міжособистісних відносин в юнацькому віці;
- тест-картка оцінки готовності до сімейного життя Юнда І.Ф;
- авторський опитувальник «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб»;
- авторський опитувальник «Розподіл ролей у родині»;

Базу дослідження склали 55 осіб юнацького віку (18-19 років). Серед них 30 осіб чоловічої статі та 25 осіб жіночої статі.

Отримані під час проведення дослідження результати свідчать про необхідність поступової підготовки молоді до майбутнього сімейного життя,

усвідомлення майбутніх сімейних ролей та моделей поведінки у шлюбі з метою підвищення рівня культури шлюбних стосунків серед молоді.

З метою формування у юнаків адекватного ставлення до шлюбу було обрано таку форму психологічної роботи, як психологічний тренінг, який є дуже привабливим для осіб за рахунок своєї ефективності, конфіденційності, внутрішньої відкритості, сприятливої психологічної атмосфери, індивідуальної та групової рефлексії. Програма тренінгу "Здорове ставлення до шлюбу: Тренінгова програма для юнаків" складається з 8 занять-зустрічей з юнаками.

Цілі тренінгу:

- Сформуванню учасників тренінгу розуміння важливості вибору партнера для створення здорових та стійких міжособистісних відносин.
- Збагатити учасників знаннями про ключові аспекти шлюбу, включаючи взаєморозуміння, повагу, терпимість та співпрацю.
- Підвищити самооцінку учасників щодо їхніх власних потреб, цінностей та очікувань від міжособистісних відносин.

Завдання:

- Розвиток навичок комунікації: навчання учасників виразно висловлювати свої думки та почуття, а також ефективно слухати та розуміти інших.
- Формування навичок розв'язання конфліктів: вивчення стратегій мирного та конструктивного врегулювання конфліктів для підтримки здорових взаємин.
- Розбудова навичок емоційного інтелекту: відпрацювання уміння розпізнавати та ефективно керувати власними емоціями, а також розуміння емоцій партнера.
- Пошук та розробка особистих цінностей: допомога учасникам визначити власні цінності та переконання, що допоможе їм зробити свідомий вибір у партнера для майбутнього шлюбу.

– Проведення вправ та ролевих ігор для практичного застосування набутих знань та навичок у реальних ситуаціях.

Програма передбачає поєднання теоретичних матеріалів, практичних вправ, групових обговорень та ролевих ігор. Для кращої ефективності програми рекомендується використовувати різні методи активного навчання, такі як робота в парах, міжгрупові дискусії, кейс-студії та домашні завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бега М. І. Вплив гендерних стереотипів на чоловічі та жіночі ролі в сучасній сім'ї. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2008. Вип. 89. С. 6–9.
2. Безверхня К., Котлова Л. . Гендерні особливості уявлення молоді про офіційний та цивільний шлюб.
<https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/438>
3. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96с.
4. Борщ К. К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. 2012. Т. 201, № 189. С.81-84.
5. Боснюк В. Ф. Взаємодія інтелектуального та емоційного компонентів особистості // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2012. Вип. 44(2). С. 21-28.
6. Буковинський А. Й. Духовна культура в сім'ї. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2011. № 45. С. 228.
7. Буковинський А. Й. Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя. Київ: Україна, 2014. 172 с.
8. Буленко Т. В. Соціально-психологічні основи функціонування сучасної молоді сім'ї. Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. № 9. С. 67–85.
9. Варій М.Й. Загальна психологія: навч. посібник. Львів: Край, 2007. 968 с.
10. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
11. Глазунов С. В. Проблеми формування та розвитку шлюбно-сімейного способу життя сучасної молоді.

https://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Psihologia/78560.doc.htm

12. Голодрижук А. В. Психологічні особливості дитячо-батьківських стосунків: теоретичний аналіз. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. №2. С. 55–60.

13. Горецька О. В. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта». Бердянськ :Видавець Ткачук О.В., 2015. 216 с.

14. Грисенко Н. В. Ставлення до себе та світу як фактори задоволеності життям молоді / Н. В. Грисенко // Молодий вчений. 2018. №11. С. 626-631

<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3546/3512>

15. Дерев'янка С. П. Характеристики емпатії студентів-психологів // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки. 2015. Вип. 126. С. 70–74.

16. Дуткевич Т.В., Яцюк В.А. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): навч. посібник. Кам'янець-Подільський, 2005. 245 с.

17. Дьоміна Г. А. Психолого-педагогічний розвиток особистості майбутнього сім'янина: методичні рекомендації для роботи практичних психологів. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011.

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13296/Domina%20G.A.%20Navchalno-rozvuvalna%20programa.pdf?sequence=1>

18. Журавльова Л. П. Чинники психологічної готовності до сімейного життя в юнацькому віці. Вісник Київського інституту бізнесу і технологій. 2020. № 1 (43). С. 20–25.

<file:///C:/Users/Asus/Downloads/56-Article%20Text-93-4-10-20200601.pdf>

19. Заброцький М.М. Основи вікової психології: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 112с.

20. Зарицька В. В. Ознаки наявності емоційного інтелекту у особистості //Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Педагогіка і психологія. 2013. Пип. 19. С. 74-79.

21. Каткова Т. А., Ілляшенко О. М. Психологічні особливості гендерно-рольової поведінки чоловіків та жінок з різними типами ставлення до сім'ї. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. 2016. Вип. 4 (42). С. 74–81.
<http://psysocwork.onu.edu.ua/article/viewFile/134720/131396>
22. Кириченко О. В. Батьківство як соціально-психологічний феномен. Соціально-гуманітарний вісник. 2018. №23. С. 58–62.
23. Киричук О.В., Роменець В.А. Основи психології .К.: Либідь, 2002. 692 с.
24. Корольчук М. С. Психологія сімейних взаємин. Навч. посібник. Київ: Ніка-Центр, 2010. 280 с.
25. Копилова Н.О. Гендерна ідентичність у соціокультурному контексті сучасності: трансформація сприйняття «чоловічого» та «жіночого» в культурі. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences., V(20). I.: 120. 2017. С.120-127
26. Костюк С. Й., Митрюк В. Ю. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя. Вісник Національного університету оборони України. Випуск 1 (49). 2018. С. 50–59.
27. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 384 с.
28. Кучманіч І. М. Усвідомлене батьківство: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2019. 245 с.
29. Лашук В. Г. Емоційний інтелект як чинник успішної соціалізації особистості в умовах нестабільності // Пробл. заг. та пед. психології : зб. наук. пр. 2011. №13. С. 219-226.
30. Левицька Т. Л., Потапчук Є. М. Створення студентською молоддю стабільної сім'ї: реалії та проблеми. Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-

практичної конференції, Київ, 6–7 червня 2008 р. Київ: КНУКіМ, 2008. С. 380–384.

31. Максименко С.Д. Загальна психологія: підручн. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Форум, 2000. 543с.

32. Максименко С. Д. Загальна психологія: навчальний посібник . К.: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.

33. Марушкевич А.А., Постовий В.Г., Алексеєнко Т.Ф.Родинна педагогіка: навчально-метод. посібник. К.: ПАРАПАН,2002. 216с

34. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. Посіб.Луцьк : ВежаДрук, 2017. 418 с

35. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Психологія молоді сім'ї: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 230 с.

36. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посіб. 3-тє вид., випр. К.: Вища шк., 2004. 470с.

37. Нагаєв В. М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант): навчальний посібник.К.: Центр навчальної літератури, 2004. 181 с.

38. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 448 с.

39. Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. Основи практичної психології: підручник. К.: Либідь,2001. 536с.

40. Пірен М., Ясенова А. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми. Український науковий журнал. № 4 2011.

<https://social-science.uu.edu.ua/article/657>

41. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія. Суми. 2007. 330 с.

42. Савчин М. В. Вікова психологія. К.: Ака-демвидав, 2006. 360 с.

43. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навчальний посібник. К.:Академвидав, 2005. 360с.

44. Самотаєва Е. О. Уявлення молоді про сімейне життя в ракурсі проблеми підготовки до шлюбу. Гуманітарний вісник. 2012. № 25. С. 449– 453.

45. Сидоренко А. В. Структурні компоненти психологічної готовності

- молоді до сімейних стосунків. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. № 1(30). С. 343–349.
46. Синявський В.В., Сергєєнкова О.П. Психологічний словник. Тлумачний словник / за ред. Н.А. Побірченко. Київ: Наук. світ, 2007. 274 с.
47. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник .К.: Просвіта, 2001. 416 с.
48. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія: навч. посіб. К.: А.Г.Н., 2002. 464с.
49. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова і педагогічна психологія .К.: Каравела, 2009. 400 с.
50. Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
51. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї: навч. посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
52. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Юнда.
53. URL: <http://psihdocs/yakov-levovich-kolominskij-osnovi-psihologii.html?page=38>
54. Трофімов Ю.Л. Психологія: підручник 3-тє вид. К.: Либідь, 2002. 26с
55. Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В., Гончарук П.А. Психологія: підручник.К.:Либідь,2001. 560 с.
56. Федоренко Р. П. Психологія молоді сім'ї та сімейна криза: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 168 с.
57. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 364 с
58. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 250 с.
59. Хоменко К. В. Програма психокорекції самоствалення: особливості використання в юнацькому віці// Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. Випуск 7(52), 2018. С. 157-165

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21518/Khomenko.pdf?sequence=1>

60. Хоменко К. В. Теоретичне обґрунтування програми психокорекційного впливу з підвищення позитивного узгодженого самоствавлення в юнацькому віці// Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія. 2017. Том 22. Випуск 3 (45), 2017. С. 80-88

61. Чхайдзе А. О. Взаємозв'язок особистісної зрілості з мотивацією створення шлюбу. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. № 3(32). С. 298–302.

62. Щотка О.П. Гендерна психологія: навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 358 с.

<https://gestproject.eu/wp-content/uploads/2019/02/Gender-Psychology-Shchotka.pdf>

63. American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013. 947 p.

[https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20-%20DSM-5%20\(%20PDFDrive.com%20\).pdf](https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20-%20DSM-5%20(%20PDFDrive.com%20).pdf)

64. Berne E. A Systematic Individual and Social Psychiatry. Hauraki Publishing. 2016. 355 p.

65. Bowlby J. Separation: Anxiety & Anger. Attachment and Loss (vol. 2); (International psycho-analytical library no.95). London: Hogarth Press. Аудіокнига-

<https://search.worldcat.org/title/separation-anxiety-and-anger/oclc/8353942>

66. Cramer P. Adolescent parenting, identification, and maladaptive narcissism. Psychoanalytic Psychology. 2015. №32. P. 559–579.

67. Espasa F. P. Parent–infant psychotherapy, the transition to parenthood and parental narcissism: Implications for treatment. *Journal of Child Psychotherapy*. 2007. №30. P. 155–171.

https://www.researchgate.net/publication/247512403_Parent_-_infant_psychotherapy_the_transition_to_parenthood_and_parental_narcissism_Implications_for_treatment

68. Gottman J. M. *Why Marriages Succeed or Fail: And How You Can Make Yours*. Simon & Schuster. 242p.

https://books.google.es/books/about/Why_Marriages_Succeed_Or_Fail.html?id=SffhMnsufAC&redir_esc=y

Методика „Ціннісні орієнтації” (автор методики М. Рокич)

Зміст методики

Респонденту пред'явлені два списки цінностей (по 18 в кожному), або на листах паперу в алфавітному порядку, або на картках. У списках випробовуваний привласнює кожній цінності ранговий номер, а картки розкладає по порядку значущості. Остання форма подачі матеріалу дає надійніші результати. Спочатку пред'являється набір термінальних, а потім набір інструментальних цінностей.

Інструкція: «Зараз Вам буде пред'явлений набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваша задача - розкласти їх по порядку значущості для Вас як принципів, якими Ви керуєтеся у Вашому житті. Кожна цінність написана на окремій картці. Уважно вивчіть картки і, вибравши ту, яка для Вас найбільш значуща, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу по значущості цінність і помістіть її вслід за першою. Потім виконайте те ж зі всіма картками, що залишилися. Як найменш важлива залишиться останньою і займе 18 місце. Розробіть не поспішаючи, вдумливо. Якщо в процесі роботи Ви зміните свою думку, то можете виправити свої відповіді, помінявши картки місцями. Кінцевий результат повинен відображати Вашу істинну позицію».

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ

Список А (термінальні цінності):

- активне діяльне життя (повнота і емоційна насиченість життя);
- життєва мудрість (зрілість думок і здоровий глузд, що досягається життєвим досвідом);
- здоров'я (фізичне і психічне);

- цікава робота;
- краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);
- любов (духовна і фізична близькість з улюбленою людиною);
- матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних утруднень);
- наявність хороших і вірних друзів;
- суспільне покликання (пошана оточуючих, колективу, товаришів по роботі);
- пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);
- продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
- розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);
- розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);
- свобода (самостійність, незалежність в думках і вчинках);
- щасливе сімейне життя;
- щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому);
- творчість (можливість творчої діяльності);
- впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх суперечностей, сумнівів).

Список Б (інструментальні цінності):

- акуратність (охайність), вміння містити у порядку речі, порядок в справах;
- вихованість (хороші манери);

- високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);
- життєрадісність (відчуття гумору);
- старанність (дисциплінованість);
- незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
- непримиренність до недоліків в собі і інших;
- утворена (широта знань, висока загальна культура);
- відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);
- раціоналізм (уміння здорове і логічне мислити, ухвалювати обдумані, раціональні рішення);
- самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
- сміливість в обстоюванні своєї думки, поглядів;
- тверда воля (уміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами);
- терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їх помилки і помилки);
- широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору поважати інші смаки, звичаї, звички);
- чесність (правдивість, щирість);
- ефективність в справах (працьовитість, продуктивність в роботі);
- чуйність (дбайливість).

Гідністю методики є універсальність, зручність і економічність в проведенні обстеження і обробки результатів, гнучкість — можливість варіювати як стимульний матеріал (списки цінностей), так і інструкції. Істотним її недоліком є вплив соціальної бажаності, можливість нещирості. Тому особливу роль в даному випадку виконує мотивація діагностики, добровільний характер тестування і наявність контакту між психологом і випробовуваним. Методику не рекомендується застосовувати в цілях відбору експертизи.

Для подолання вказаних недоліків і глибшої проникнення в систему ціннісних орієнтацій можливі зміни інструкцій, які дають додаткову діагностичну інформацію і дозволяють зробити більш обгрунтовані висновки. Так, після основної серії можна попросити випробовуваного ранжирувати картки, відповідаючи на наступні питання:

1. «У якому порядку і в якому ступені (у відсотках) реалізовані дані цінності у Вашому житті?»
2. «Як би Ви розташували ці цінності, якби стали таким, яким мріяли?»
3. «Як, на Ваш погляд, це зробила б людина, досконала в усіх відношеннях?»
4. «Як зробило б цю, на вашу думку, більшість людей?»
5. «Як це зробили б Ви 5 або 10 років тому?»
6. «Як це зробили б Ви через 5 або 10 років?»
7. «Як ранжирували б картки близькі Вам люди?»

Аналізуючи ієрархію цінностей, слід звернути увагу на їх угруповання випробовуваним в змістовні блоки по різних підставах. Так, наприклад, виділяються «конкретні» і «абстрактні» цінності, цінності професійної самореалізації і особистого життя і т.д. Інструментальні цінності можуть групуватися в етичні цінності, цінності спілкування, цінності справи; індивідуалістичні і конформістські цінності, альтруїстичні цінності; цінності самоствердження і цінності ухвалення інших і т.д. Це далеко не всі можливості суб'єктивної структуризації системи ціннісних орієнтації. Психолог повинен спробувати уловити індивідуальну закономірність. Якщо не вдається виявити жодної закономірності, можна припустити несформованість у респондента системи цінностей або навіть нещирість відповідей. Обстеження краще проводити індивідуально, але можливе і групове тестування.

Додаток Б

**Методика незакінчених речень для діагностики міжособистісних
відносин**

Опитувальний лист

Шановний друже! З метою покращення характеру міжособистісних стосунків у вашій групі просимо Вас узяти участь в опитуванні. Нагадуємо, що правильність наших висновків буде повністю залежати від відвертості і точності Ваших відповідей.

Нижче наводиться 28 незакінчених речень. Прочитайте їх і закінчіть, дописуючи першу будь-яку думку. Робіть це якомога швидше. Якщо не можете закінчити будь-яке речення, обведіть його номер колом і займіться ним пізніше. Гарантуємо нерозголошення ваших відповідей.

1. Порівняно з більшістю інших сімей моя сім'я...
2. Ідеалом жінки (чоловіка) для мене є ...
3. Якщо всі проти мене, то ...
4. Я завжди хотів (хотіла)...
5. Думаю, що мій батько рідко ...
6. Моя мама і я ...
7. Думаю, що справжній товариш ...
8. Моя сім'я поводитьься зі мною, як...
9. Вважаю що більшість дівчат (юнаків)...
10. Думаю, що достатньо здібний (здібна), щоб ...
11. Я міг (могла) би бути щасливим (щасливою), якби ...
12. Я хотів (хотіла) би, щоб мій батько ...
13. Моя мати ...
13. Не люблю людей, які ...
14. Більшість знайомих мені сімей ...
15. Вважаю, що більшість жінок (чоловіків)...
16. Моя найбільша слабкість полягає в тому,...
17. Моїм прихованим прагненням у житті...

18. Я хотів (хотіла) би, щоб мій батько ...
19. Вважаю, що більшість матерів ...
20. Більше всього люблю людей, які...
21. Коли я був (була) дитиною, моя сім'я ...
22. Мені дуже не подобається, коли жінки (чоловіки)...
23. Коли мені не щастить, я ...
24. Більш за все я хотів (хотіла) би в житті...
25. Думаю, що мій батько ...
26. Я люблю свою матір, але ...
27. Коли мене немає, мої друзі...

Дякуємо вам за активну участь в опитуванні!

Ця методика не дозволяє отримати будь-який кількісний результат. Для кількісного аналізу, який дозволяє вчителю (або самому досліджуваному у випадку, коли йому пропонують оцінити свій результат) проаналізувати ступінь конфліктності в системі відносин учня (або йому самому оцінити характер своїх стосунків з оточуючими або самим собою) потрібно згрупувати речення у відповідності із спрямованістю ставлення (див. таблицю):

№П/п	Група речень	Номери речень, які входять у цю групу
1	Ставлення до сім'ї	1,8, 15,22
2	Ставлення до чоловіків (жінок)	2,9, 16,23
3	Ставлення до себе	3, 10, 17,24
4	Життєві цілі	4, 11, 18,25
5	Ставлення до батька	5, 12, 19,26
6	Ставлення до матері	6, 13,20,27
7	Ставлення до друзів і знайомих	7, 14,21,28

Додаток В**Авторський опитувальник «Готовність осіб юнацького віку до вступу в шлюб»**

- 1) Яка важливість шлюбу у вашому житті на сьогоднішній день?
- 2) Чи розглядаєте ви шлюб як важливий етап у вашому майбутньому житті?
- 3) Які фактори впливають на вашу готовність вступати в шлюб?
- 4) Чи маєте ви чіткі критерії та очікування від партнера для шлюбу?
- 5) Які ваші плани щодо розвитку особистості перед вступом у шлюб?
- 6) Які цінності та переконання ви вважаєте важливими у відносинах у шлюбі?
- 7) Чи готові ви до зобов'язань та відповідальності, які супроводжують шлюб?
- 8) Чи вважаєте ви, що шлюб сприяє стабільності та щастю в особистому житті?
- 9) Як ви оцінюєте важливість родини та власної сім'ї у вашому житті?
- 10) Які ваші страхи або обмеження, які можуть вплинути на ваше рішення вступити в шлюб?

Додаток Г

Авторський опитувальник «Розподіл ролей у родині»

1. Як ви оцінюєте роль чоловіка у сім'ї? (Виберіть один або декілька варіантів):

- А) Головний годувальник сім'ї
- Б) Рівноправний партнер у всіх справах
- В) Основний господар та джерело фінансового забезпечення
- Г) Підтримуюча фігура, яка допомагає дружині в домашніх обов'язках
- Д) Інше (вказати)

2. Як ви оцінюєте роль жінки у сім'ї? (Виберіть один або декілька варіантів):

- А) Головна господиня та мати
- Б) Рівноправна партнерка у всіх справах
- В) Підтримуюча фігура, яка допомагає чоловікові в кар'єрному зростанні
- Г) Основна господарка та джерело домашнього затишку
- Д) Інше (вказати)

3. Як ви бачите розподіл обов'язків у побуті між чоловіком та жінкою? (Виберіть один або декілька варіантів):

- А) Рівномірний розподіл обов'язків між чоловіком та жінкою
- Б) Обов'язки здебільшого виконує чоловік
- В) Обов'язки здебільшого виконує жінка
- Г) Розподіл обов'язків залежить від ситуації та умов
- Д) Інше (вказати)

4. Як ви ставитеся до ідеї спільного прийняття рішень у сім'ї? (Виберіть один або декілька варіантів):

- А) Рішення приймаються спільно, враховуючи думку обох партнерів
- Б) Один із партнерів приймає рішення, але з урахуванням думки іншого
- В) Один із партнерів приймає рішення без урахування думки іншого
- Г) Інше (вказати)

5. Як ви оцінюєте роль домашнього господаря в сім'ї? (Виберіть один або декілька варіантів):

А) Обов'язки господаря рівномірно розподілені між чоловіком та жінкою

Б) Господар частіше виконує жінка

В) Господар частіше виконує чоловік

Г) Інше (вказати)

6. Які ваші очікування щодо взаємодії з вашим майбутнім чи поточним партнером у сімейних справах та прийнятті рішень?

7. Які ваші погляди на роль чоловіка та жінки у сім'ї відрізняються від поглядів ваших батьків чи інших осіб вашого оточення?

8. Як ви визначаєте концепцію "сімейного щастя" і як ви готові співпрацювати з партнером для досягнення цієї мети?